

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА
ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ
КАФЕДРА ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ
КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему

**"МЕХАНІЗМ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
ДЕПУТАТІВ"**

Студента 2 курсу магістратури очної форми
навчання спеціальності 281 "Публічне управління
та адміністрування" освітньо- наукової програми
"Парламентаризм та парламентська діяльність"

Пляс Віталій Олександрович

Науковий керівник:

проф. Максимінцева Надія Олександрівна

Засвідчую, що в цій кваліфікаційній роботі
немає запозичень із праць інших авторів без
відповідних посилань

Студент _____ *Віталій*
(підпис)

до захисту
Мак

Робота допущена до захисту в екзаменаційній комісії рішенням кафедри
парламентаризму від "22" квітня _____ 2024р., протокол № 41

Завідувачка кафедри парламентаризму, доктор політичних наук,
професор

Гошовська Валентина Андріївна

Віталій

(підпис)

Київ - 2024

АНОТАЦІЯ

Пляс В. Механізми вдосконалення політичної відповідальності депутатів. – Кваліфікаційна магістерська робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна магістерська робота на здобуття ступеня вищої освіти другого (магістерського) рівня галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування», спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування». – Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Київ, 2024.

Дана робота присвячена вивченню механізмів вдосконалення політичної відповідальності депутатів, зокрема у контексті української політичної системи. У розділі 1 розглядаються теоретичні засади поняття політичної відповідальності депутатів, включаючи аналіз досліджень науковців та генезу впровадження механізму політичної відповідальності в Україні. Вивчається поняття політичної відповідальності, її ознаки та види.

У розділі 2 розглядаються конкретні механізми вдосконалення політичної відповідальності депутатів. Аналізуються народні ініціативи стосовно застосування політичної відповідальності, роль політичних партій у підвищенні прозорості та відкритості, а також вплив громадськості та незалежних організацій на вдосконалення цього механізму.

Розділ 3 пропонує шляхи вдосконалення механізму політичної відповідальності депутатів, використовуючи аналіз досвіду інших країн. На основі отриманих даних надаються рекомендації та висновки щодо доцільності та можливих шляхів вдосконалення політичної відповідальності депутатів в Україні.

Робота спрямована на вивчення та аналіз існуючих механізмів політичної відповідальності депутатів, а також розробку конкретних рекомендацій для їх вдосконалення в українському політичному контексті.

ANNOTATION

Plyas V. Mechanisms for Improving Political Accountability of Deputies.
– Qualification Master's Thesis as a Manuscript.

Qualification Master's Thesis for the degree of higher education of the second (master's) level in the field of knowledge 28 "Public Administration and Administration," specialty 281 "Public Administration and Administration." – Educational and Scientific Institute of Public Administration and State Service, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, 2024.

This work is dedicated to studying the mechanisms for improving the political accountability of deputies, particularly within the context of the Ukrainian political system. Chapter 1 explores the theoretical foundations of the concept of political accountability of deputies, including an analysis of scholars' research and the genesis of introducing the mechanism of political accountability in Ukraine. The concept of political accountability, its characteristics, and types are examined.

Chapter 2 delves into specific mechanisms for enhancing the political accountability of deputies. It analyzes public initiatives regarding the application of political accountability, the role of political parties in increasing transparency and openness, and the influence of the public and independent organizations on improving this mechanism.

Chapter 3 proposes ways to enhance the mechanism of political accountability of deputies by leveraging the analysis of experiences from other countries. Based on the obtained data, recommendations and conclusions are provided regarding the feasibility and potential avenues for improving the political accountability of deputies in Ukraine.

The work aims to investigate and analyze existing mechanisms of political accountability of deputies, as well as develop specific recommendations for their improvement within the Ukrainian political context.

**СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ
КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ:**

1. Пляс В. Механізм вдосконалення політичної відповідальності депутатів. Наукова конференція ННІ ПУДС: День Соборності України, 2024.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПОНЯТТЯ ПОЛІТИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДЕПУТАТІВ	11
1.1. Поняття політичної відповідальності в дослідженнях науковців.....	11
1.2. Генеза запровадження механізму політичної відповідальності депутатів в Україні.....	26
1.3. Поняття політичної відповідальності депутатів, ознаки та види.....	37
РОЗДІЛ 2. МЕХАНІЗМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДЕПУТАТІВ	47
2.1. Народні ініціативи щодо застосування політично відповідальності депутатів.....	47
2.2. Роль політичних партій у механізмі вдосконалення політичної відповідальності депутатів: заходи для підвищення прозорості та відкритості.....	53
2.3. Роль громадськості та незалежних організацій у вдосконаленні політичної відповідальності депутатів.....	58
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ПОЛІТИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДЕПУТАТІВ	67
3.1. Аналіз досвіду інших країн у вдосконаленні політичної відповідальності депутатів.....	67
3.2. Рекомендації та висновки щодо доцільності та шляхів вдосконалення політичної відповідальності депутатів в Україні.....	71
ВИСНОВОК	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	76
ДОДАТКИ	81

ВСТУП

У сучасному політичному ландшафті, де громадяни вимагають вищого рівня прозорості, ефективності та відповідальності зі сторони своїх обранців, тема "Механізм вдосконалення політичної відповідальності депутатів" стає надзвичайно важливою та актуальною. Динамічний розвиток суспільства, зміни у засобах комунікації та нагальна потреба в підвищенні довіри до політичної системи покликані визначати та впроваджувати нові механізми, які забезпечать вищий рівень відповідальності обраних представників перед громадськістю.

У цьому контексті дослідження механізмів вдосконалення політичної відповідальності депутатів стає важливим етапом в розбудові сучасного політичного процесу та утвердженні принципів демократії.

Політична відповідальність депутатів є важливою складовою демократичного суспільства. Вона забезпечує контроль за діяльністю депутатів і гарантує, що вони діють у інтересах виборців.

На сьогоднішній день в Україні існує ряд механізмів політичної відповідальності депутатів, однак, на думку багатьох експертів, ці механізми не є достатньо ефективними.

Актуальністю роботи механізми вдосконалення політичної відповідальності депутатів сьогодні важливіша, ніж будь-коли раніше. Зростаюча глобалізація, швидкі зміни у соціально-економічній сфері та нові виклики для суспільства ставлять під сумнів ефективність і прозорість роботи політичних еліт. У багатьох країнах громадяни стають все більш вимогливими до своїх представників і вимагають від них відкритості, відповідальності та дієвих дій.

Поняття політичної відповідальності включає в себе не лише звітність перед виборцями, а й взаємодію з іншими гілками влади, контроль за власною діяльністю та наслідки прийнятих рішень. Механізми її вдосконалення можуть охоплювати різноманітні аспекти: від

реформування виборчої системи до впровадження механізмів публічного контролю та технологічних інновацій для забезпечення прозорості.

На сьогоднішній день прозорість у діяльності депутатів та їхній доступній інформації для громадськості стають ключовими факторами для підвищення рівня довіри до політичних інституцій. Розробка та впровадження електронних систем декларування майнових станів, відкритість парламентських засідань, а також активна участь громадськості у процесі контролю за діяльністю депутатів можуть сприяти підвищенню рівня їхньої відповідальності перед суспільством.

Зокрема, впровадження механізмів електронного голосування у парламентах, систем контролю за фінансовою діяльністю депутатів та їхніми зв'язками з бізнесом, а також створення незалежних органів аудиту та контролю за діяльністю обранців можуть сприяти підвищенню ефективності та прозорості їхньої роботи.

Отже, дослідження та впровадження механізмів вдосконалення політичної відповідальності депутатів має велике значення для підвищення якості демократичного процесу, зміцнення довіри громадян до владних структур, а також підвищення рівня відповідності політичних рішень потребам суспільства.

Метою магістерської роботи є розробка механізму вдосконалення політичної відповідальності депутатів в Україні.

Досягнення мети роботи можливе через вирішення таких **завдань**:

- надати наукове визначення поняття політичної відповідальності;
- виокремити народних ініціатив щодо застосування політично відповідальності депутатів;
- визначити форми впливу політичних партій на реалізацію політичної відповідальності;
- виділити форми впливу громадськості на реалізацію політичної відповідальності;

- надати пропозиції щодо запровадження досвіду інших країн у вдосконаленні політичної відповідальності депутатів;
- розробити модель вдосконалення політичної відповідальності депутатів в Україні.

Об'єктом дослідження є політична відповідальність депутатів.

Предметом дослідження є механізми вдосконалення політичної відповідальності депутатів в українському політичному контексті.

Методи дослідження. Під час виконання кваліфікаційної магістерської роботи використовувалися різноманітні теоретико-методологічні підходи для вивчення та аналізу механізмів вдосконалення політичної відповідальності депутатів. Серед них використовувалися загальнонаукові методи, такі як індукція, дедукція, синтез, аналіз, системний підхід, порівняння, індексний та графічний методи.

Для досягнення основної мети дослідження застосовувалися системний та міждисциплінарний підходи, що дозволили охопити різні аспекти теми. Крім того, використовувались методи термінологічного аналізу, порівняльного аналізу та прогнозування для більш точного розуміння та інтерпретації різноманітних аспектів політичної відповідальності.

Для вивчення організаційно-правового забезпечення політичної відповідальності депутатів в Україні застосовувалися також методи структурно-функціонального аналізу, індукції і дедукції, абстрагування і конкретизації, аналізу і синтезу, узагальнення тощо. Цей різноманітний підхід дозволив систематизувати та глибше вивчити різні аспекти політичної відповідальності депутатів, враховуючи як внутрішній, так і міжнародний досвід

Наукова новизна одержаних результатів полягає в комплексному підході до вивчення та аналізу механізмів вдосконалення політичної відповідальності депутатів. Отримані дані враховують сучасні тенденції

політичного розвитку та висвітлюють проблеми та перспективи реформування політичної системи в Україні.

вперше:

- вивчено взаємозв'язок між механізмами політичної відповідальності депутатів та рівнем їхньої ефективності: Дослідження може вперше пролити світло на те, які конкретні механізми впливають на здійснення політичної відповідальності депутатами, та як це відображається на їхній діяльності та прийнятих рішеннях.
- розглянуті інноваційні підходи до створення систем контролю та нагляду за діяльністю депутатів: Дослідження може пропонувати нові ідеї щодо використання технологічних рішень, електронних систем або інших інноваційних методів для забезпечення прозорості та ефективності контролю за діяльністю депутатів.

удосконалено:

- методи оцінки ефективності механізмів політичної відповідальності: Дослідження може пропонувати нові методи аналізу та вимірювання рівня політичної відповідальності депутатів, що дозволяють краще оцінити їхню діяльність та вплив на суспільство.
- інструменти звітності та відкритості діяльності депутатів: Дослідження може внести внесок у розробку нових методів забезпечення прозорості та відкритості у діяльності депутатів, таких як покращення електронних систем декларування майнових станів або розробка стандартів відкритості парламентських засідань.

дістало подальший розвиток:

- аналіз впливу громадської думки на політичні процеси: Дослідження може розширити розуміння того, як громадська думка формується та впливає на рішення депутатів, що дозволить розробити більш ефективні стратегії взаємодії з громадськістю.

- підходи до забезпечення відкритості та прозорості в парламентських процесах: Дослідження може пропонувати нові підходи до створення прозорих та відкритих систем управління та контролю в парламенті, що дозволить покращити сприйняття діяльності депутатів громадськістю та підвищити рівень їхньої відповідальності.

Практичне значення одержаних результатів полягає виявляється у їхній здатності слугувати основою для конкретних заходів та реформ, спрямованих на вдосконалення політичної відповідальності депутатів та покращення функціонування політичних інститутів. Отримані результати дослідження можуть мати практичне значення в різних сферах, включаючи курси та предмети в університетах та закладах вищої освіти, а саме: політичні науки та політологія, право, соціологія, міждисциплінарні програми.

Апробація результатів дослідження. Результати роботи відображено у тезах:

–

Структура та обсяг кваліфікаційної магістерської роботи. Кваліфікаційна магістерська робота складається з трьох розділів, які у свою чергу складаються з підрозділів. Робота містить, висновки, додатки та список використаних джерел, який налічує 40 найменувань. Загальний обсяг роботи налічує 82 сторінки.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПОНЯТТЯ ПОЛІТИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДЕПУТАТІВ

1.1. Поняття політичної відповідальності в дослідженнях науковців

Один з ключових аспектів для сучасної демократичної держави полягає у забезпеченні ефективного управління. Закріплення принципів відповідальності у діяльності публічних органів перед громадянами передбачає досягнення певного рівня взаємовідносин між владою та населенням. У цих взаємовідносинах головним є захист прав та свобод людини і громадянина, забезпечення справедливості у регулюванні суспільних відносин у всіх сферах життя, підтримка довіри до влади, а також взаємодія та участь влади, бізнесу та громадянського суспільства у вирішенні суспільних питань.

Загалом, проблематика відповідальності публічної влади є однією з найбільш складних у сфері дослідження розвитку держави, права та публічного управління. У наукових працях відзначається, що лише в сучасному етапі історичного розвитку суспільства було приділено належну увагу цьому аспекту. Вважається, що ідею відповідальності влади слід реалізувати у XXI столітті, за умови проведення рішучих змін у соціальній активності та організації громадян.

Різноманітні аспекти політичної відповідальності висвітлені у дослідженнях вітчизняних та зарубіжних учених, таких як В. Торяник, Г. Малкін, В. Мельниченко, М. Самуйлік, І. Халдай, Л. Балущька, Ю. Нисневич, В. Серебрянников, Н. Колосова, А. Чепус, В. Чиркін та інші. Більшість досліджень у цьому напрямі проведено у галузях політології та права. Політологічні студії акцентуються на основних концепціях, таких як "політика" та "політична відповідальність", а у правових дослідженнях

політична відповідальність розглядається через призму понять "людина", "право" та "норма".

Основні теоретичні підходи до вивчення поняття політичної відповідальності включають юридичний, політичний та соціально-моральний підходи [7], що обумовлено специфікою цієї форми відповідальності. У той же час, деякі аспекти, які можуть бути додатково вивчені в рамках теорії публічного управління, залишаються недостатньо дослідженими. Наприклад, дослідження політичної відповідальності у контексті її взаємозв'язку з поняттями "політика" – "державна політика" – "управління" – "державне управління" – "публічне управління" може розширити наші знання про регулювання відносин у сфері політичної відповідальності на основі врахування принципів, функцій публічного управління, ефективності та результативності виконання владних повноважень.

Для публічного управління ключовим є вивчення політичної відповідальності з точки зору використання влади, оскільки такі аспекти політичного процесу, як завоювання та утримання влади, ретельно досліджуються у роботах з політології. Крім того, врахування результатів наукових досліджень у різних галузях знань є основою для подальшого уточнення змісту політичної відповідальності у діяльності органів публічної влади з метою вирішення різноманітних питань.

Аналіз різних визначень політичної відповідальності підтверджує складність та різноманітність цього концепту, а також відсутність єдності в підходах до його розуміння. Вчені акцентують увагу на таких аспектах, як визначення об'єкта та суб'єктів політичної відповідальності, виокремлення суспільних відносин, пов'язаних із цією формою відповідальності, розрізнення рівнів проблеми, таких як морально-психологічний стан суб'єктів політики, політичні та правові норми у цій сфері, та можливі негативні наслідки; а також характеристику змісту відповідальності у

діяльності суб'єктів, які мають владні повноваження. Узагальнення існуючих тлумачень дозволяє виділити як спільні, так і відмінні аспекти у науковому розумінні сутності та змісту цього поняття. Особливо це стосується поглядів на взаємозв'язок між політичною та юридичною (правовою) відповідальністю.

До основних характеристик політичної відповідальності, які висвітлені у сучасних публікаціях, належить визначення того, що це:

- відповідальність за дії влади (політичного представництва);
- виконання або невиконання проголошених програм, зобов'язань, обіцянок;
- відповідність чи невідповідність обіцянок політичних діячів їхній реальній діяльності, соціальний захист населення, шкода завдана суспільству через неналежну діяльність, розвиток суспільства, реалізація прав громадян;
- відповідальність політичної опозиції за шкоду, завдану суспільству через невідповідну діяльність, вибір представників органів публічної влади громадянами на виборах;
- відповідність між реальними проблемами в суспільстві та їх усвідомленням політиками, які здійснюють реформування;
- неспроможність органів державної влади та посадових осіб розробити та реалізувати політику, спрямовану на прогресивний розвиток суспільства;
- неналежне здійснення суб'єктами політики законодавчо визначених функцій і повноважень;
- політичні, економічні та соціальні наслідки для громадян рішень та дій інститутів публічної влади;
- дії або рішення, що призвели до негативних наслідків для суспільства, окремих груп суспільства або окремих осіб;

- неналежна реалізація владних повноважень, які отримані від народу як єдиного джерела влади [1].

Жан Боден вважав, що політична відповідальність — це основа легітимності влади. У своїх працях, зокрема "Метод теорії загального правління", Боден стверджував, що правління має бути обумовлене контрактом між владою і народом. Відповідальність перед народом — це не просто обов'язок, а умова збереження влади.

Не можна не звернути увагу на важливість політичної відповідальності, як це робить Жан Боден. Він правильно підкреслює, що це не лише моральний обов'язок, а й основа легітимності влади. Визначити владу контрактом з народом — це важливий крок у розвитку демократії, який забезпечує взаєморозуміння та довіру між правителями та громадянами. Це своєрідний договір, що підтримує владу на здорових засадах, оскільки вона відповідає перед народом за свої дії [27].

Ганс Келзен вважав, що політична відповідальність — це важливий механізм функціонування демократичних систем. У своїй праці "Демократія та соціальна теорія" він акцентує увагу на тому, що політики повинні бути відповідальними за свої дії перед виборцями, інакше демократія втрачає своє значення.

Погляди Ганса Келзена на політичну відповідальність надзвичайно актуальні. Він правильно підкреслює, що це не лише механізм, але й невід'ємна складова демократичного устрою. Політики мають бути відповідальними перед своїми виборцями, адже саме на них покладена відповідальність за прийняття рішень, що впливають на життя громадян. Без такої відповідальності демократія стає пустим поняттям, лишаючи громадян без захисту та впливу на політичний процес [10].

Ганна Арент у своїх працях, зокрема "Винищення політичного" та "Думки заборонено!", зверталася до поняття політичної відповідальності як до основи збереження моральності в політиці. Вона вбачала у

відповідальності перед суспільством засіб запобігання тоталітаризму та зловживань владою.

Погляди Ганни Арент на політичну відповідальність є надзвичайно переконливими та актуальними. Вона правильно підкреслює, що відповідальність перед суспільством є не лише моральним обов'язком, але й ключовим інструментом у запобіганні тоталітаризму та зловживань владою. Шляхом поширення свідомості про важливість політичної відповідальності ми можемо сприяти підтримці моральності в політиці та побудові більш справедливого суспільства [33].

До загальних рис політичної відповідальності вчені відносять: можливість її впливу на владу, гарантування відповідності політичного процесу вимогам суспільства, змушення влади виконувати затверджені суспільством програми та стимулювання влади до виконання умов "договору" між нею та суспільством. Вона виникає саме у процесі діяльності різних суб'єктів, спрямованих на розроблення та реалізацію політики, що має відповідати цілям та напрямам прогресивного розвитку суспільства.

Політична відповідальність розглядається у контексті організації та розвитку державної влади. В основному вона розкривається через поняття обов'язку, відшкодування, покарання суб'єктів владних повноважень. Серед цих суб'єктів відповідальності виокремлюють політиків, владу, опозицію та народ. Особлива увага приділяється політичній відповідальності суб'єктів владних повноважень, які були обрані громадянами на виборах. Важливим для розуміння сутності політичної відповідальності є те, що вона розглядається як важливий інструмент стабілізації політичних відносин та запобігання суспільним конфліктам.

Крім того, серед найбільш характерних рис політичної відповідальності науковці відзначають її суб'єктивний характер. При цьому можна виділити декілька аспектів суб'єктивності. Головним чинником, що

пояснює такий характер, є залежність цього виду відповідальності від політичної та правової культури населення, рівня розвитку практики оцінки діяльності органів публічної влади та ступеня розвитку політичної системи, зокрема політичних інститутів. До передумов суб'єктивного характеру політичної відповідальності також відносять відсутність чітких критеріїв оцінки в цій сфері, особливо щодо оцінки стану державного управління. Це пояснює її відмінність від юридичної відповідальності [5].

Крім того, серед найбільш характерних рис політичної відповідальності науковці відзначають її суб'єктивний характер. При цьому можна виділити декілька аспектів суб'єктивності. Головним чинником, що пояснює такий характер, є залежність цього виду відповідальності від політичної та правової культури населення, рівня розвитку практики оцінки діяльності органів публічної влади та ступеня розвитку політичної системи, зокрема політичних інститутів. До передумов суб'єктивного характеру політичної відповідальності також відносять відсутність чітких критеріїв оцінки в цій сфері, особливо щодо оцінки стану державного управління. Це пояснює її відмінність від юридичної відповідальності.

Для розкриття суб'єктивного аспекту особливо звертають увагу на моральні та психологічні фактори, зокрема на вимогу до високого рівня професійної компетентності, почуття обов'язку, патріотизму та усвідомлення суб'єктом владних повноважень своєї причетності до розв'язання важливих суспільних питань. Суб'єктивний характер політичної відповідальності проявляється також у спрямованості на вирішення суспільно важливих питань, діяльність влади щодо яких повинна мати підтримку населення. Орієнтація на суспільно значущі проблеми, що вирішуються суб'єктами політичної відповідальності, розглядається як засіб гарантування захисту суспільства від суб'єктивізму їхньої діяльності.

У науковому дискурсі існують різні підходи до ролі правових норм у закріпленні політичної відповідальності та її відношення до юридичної

відповідальності. Це питання найкраще відображає розбіжність наукових поглядів на природу політичної відповідальності. Зокрема, зазначається, що політична відповідальність, на відміну від правової, що відображена у відносинах “людина та норма”, функціонує у відносинах “людина та виборець” (за умови отримання мандата через вибори) та “людина та людина” (за умови отримання мандата через призначення).

Питання розмежування політичної відповідальності від конституційної знаходиться у центрі жвавої дискусії. Наукові дослідники висловлюють різні погляди на цю проблему, які ілюструються такими висновками:

- Деякі стверджують, що необхідно закріпити політичну відповідальність законодавчо, щоб забезпечити зміцнення відповідальності за практичну реалізацію публічно-владних повноважень, і вважають необхідним перехід до конституційно-правового регулювання.
- Інші розглядають політичну відповідальність як виконання законності з боку представників влади.
- Деякі визначають інститут політичної відповідальності як систему політико-правових норм, яка передбачає можливість настання негативних наслідків за неналежне виконання законодавчо визначених функцій та повноважень.
- Інші розглядають політичну відповідальність як специфічний політичний інститут з нормативно-регулятивною спрямованістю політичної діяльності соціальних суб’єктів.
- Акцентується увага на настанні політичної відповідальності за дотримання принципу конституціоналізму під час прийняття та реалізації політичних рішень у процесі управління суспільством та державою.

- Зазначається можливість застосування політичної відповідальності за правопорушення та ймовірність його виникнення внаслідок політичних мотивів [20].

Питання розмежування політичної відповідальності від конституційної є предметом активної дискусії серед наукових дослідників, які висловлюють різноманітні точки зору на цю проблему. Це ілюструється наступними думками:

- Деякі вважають, що політична відповідальність повинна бути закріплена законодавчо для підвищення відповідальності за практичну реалізацію публічно-владних повноважень і підтримують перехід до конституційно-правового регулювання.
- Інші розглядають політичну відповідальність як зобов'язання представників влади дотримуватися законності.
- Деякі визначають інститут політичної відповідальності як систему політико-правових норм, яка передбачає можливість настання негативних наслідків за неналежне виконання законодавчо визначених функцій та повноважень.
- Інші розглядають політичну відповідальність як специфічний політичний інститут, у якому здійснюється нормативно-регулятивне керівництво політичною діяльністю соціальних суб'єктів.
- Акцентується увага на настанні політичної відповідальності за дотримання принципу конституціоналізму під час ухвалення та реалізації політичних рішень у процесі управління суспільством і державою.
- Зазначається можливість застосування політичної відповідальності за порушення закону та ймовірність його виникнення внаслідок політичних мотивів.

- Обговорюється можливість існування інших форм відповідальності внаслідок настання політичної відповідальності, зокрема через прийняття окремого закону, що регулює політичну відповідальність, і це сприяє підсиленню моральності управління державними справами. окремого закону, що регулює політичну відповідальність, що сприяє підсиленню моральності в управлінні державними справами [38].

Одним з ключових аспектів аналізу є розгляд наслідків та покарань, які виникають під час виконання політичної відповідальності, таких як втрата довіри та влади через відкликання або розпуск відповідного суб'єкта. Це є однією з основних характеристик політичної відповідальності. Зазначається, що втрата влади може мати подальші наслідки, такі як конституційна чи кримінальна відповідальність, але також може і не мати таких наслідків. Таким чином, політична відповідальність охоплює більший спектр аспектів, ніж конституційна відповідальність, оскільки вона регулюється як правовими, так і політичними, а також соціально-психологічними нормами.

Дуже важливим для дослідження є розгляд індивідуальних та колективних форм політичної відповідальності. Ми підтримуємо висновок Ю. Нисневича, що під час здійснення політичним інститутом колективних дій, відповідно до колегіально або індивідуально прийнятих рішень, кожен з його членів несе особисту відповідальність за участь або неучасть у таких діях. Лише з такого підходу має сенс розглядати політичну відповідальність політичного інституту як колективного суб'єкта такої відповідальності. За думкою дослідника, визначення строку повноважень, кількості обраних депутатів та особового складу депутатів є основою для уточнення суб'єкта відповідальності.

На думку Олександра Бурковського політична відповідальність - це основна складова демократичного управління, що забезпечує взаємозв'язок

між владою та громадянами. Вона вимагає, щоб влада була обов'язково звітною перед суспільством та несла відповідальність за свої дії.

Критикуючи думки Олександра Бурковського варто звернути увагу на наступні пункти:

- Реальність відносин влади і громадян: У деяких демократичних системах, особливо в країнах зі слабкою демократією або авторитарними режимами, політична відповідальність може бути лише формальною. Влада може уникати звітності перед суспільством або нести лише мінімальні наслідки за свої дії.
- Неоднорідність рівня відповідальності: Політична відповідальність може бути нерівномірно розподілена між різними гілками влади та посадовими особами. Деякі можуть мати більшу можливість уникнути відповідальності через політичні взаємозв'язки або інші фактори.
- Відсутність ефективних механізмів звітності і контролю: У багатьох країнах відсутні ефективні механізми, щоб забезпечити, що влада буде дійсно звітною перед суспільством. Бюрократичні перешкоди, корупція та інші фактори можуть ускладнювати цей процес.
- Практична реалізація ідеї відповідальності: У багатьох випадках, навіть якщо існують механізми політичної відповідальності, їх реалізація може бути обмеженою або недостатньою. Політики можуть мати інтереси або інcentиви вибирати шляхи уникнення відповідальності, що знижує ефективність системи в цілому [14].

Отже, хоча ідея політичної відповідальності є важливою складовою демократії, реалізація цієї ідеї може бути складною і супроводжуватися численними викликами і перешкодами.

Наталія Шевченко у своїх дослідженнях акцентує увагу на тому, що політична відповідальність повинна бути не лише формальною, а й

ефективною. Це означає, що влада має не лише заявляти про свою відповідальність, а й дійсно нести наслідки за свої дії перед громадянами.

Критика думок Наталії Шевченко включає наступні аспекти:

- Неоднозначність критеріїв ефективності: Визначення того, коли політична відповідальність є ефективною, може бути досить суб'єктивним. Крім того, можуть виникати проблеми з вимірюванням ефективності цього процесу, оскільки вона може бути залежною від контексту, інституційних умов та інших факторів.
- Відсутність чітких механізмів наслідків: Навіть якщо влада заявляє про свою відповідальність, може бути складно забезпечити, щоб вона дійсно несла наслідки за свої дії перед громадянами. Відсутність чітких механізмів або відсутність волі політичних лідерів може призвести до того, що вони уникатимуть відповідальності або знаходитимуть шляхи її обходу.
- Політичні маніпуляції: У практиці політичні лідери можуть використовувати різні техніки та маніпуляції, щоб уникнути відповідальності за свої дії. Це може включати зміну риторики, перекладання вини на інших або використання інших способів, щоб уникнути негативних наслідків.
- Системні обмеження: Ефективність політичної відповідальності може бути обмежена системними факторами, такими як корупція, недостатня розвиненість правової системи або слабкість громадянського суспільства. Ці фактори можуть ускладнювати можливість громадян контролювати владу та забезпечувати, щоб вона дійсно нести наслідки за свої дії [2].

Ми погоджуємось з такою позицією, оскільки вона відображає складність та неоднозначність поняття політичної відповідальності. Критика думок Наталії Шевченко вказує на кілька важливих аспектів, які потребують уваги та розв'язання.

Отже, основою забезпечення особистої відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування в Україні є ряд визначених норм і положень. Відповідно до Конституції України, термін повноважень ради, сільського, селищного та міського голів складає п'ять років. Це ж саме термінування повноважень застосовується і до самих голів, обраних на чергових виборах. Кількість депутатів у сільських, селищних, міських, районних і обласних радах визначається в залежності від кількості виборців, що належать до відповідних територіальних громад. Також зазначено, що повноваження депутата ради починаються з моменту оголошення відповідної територіальної виборчої комісії результатів виборів і закінчуються в день першої сесії нового скликання.

Депутат ради представляє інтереси всієї територіальної громади та має повні права для активної участі в роботі ради і її органів. Ці обов'язки і права закріплені законодавством. Таким чином, в українському законодавстві передбачено можливість притягнення до політичної відповідальності органи та посадових осіб місцевого самоврядування у разі втрати ними підтримки та довіри виборців. Це може розглядатися як спосіб забезпечення відповідального використання влади в інтересах громадян.

Однак важливо відзначити, що питання забезпечення особистої відповідальності за власну діяльність в умовах колегіального процесу прийняття рішень є одним з найбільш складних аспектів у теорії та практиці публічного управління. Вивчення цього питання передбачає адекватне врахування етичних і моральних норм поведінки особи під час виконання своїх владних обов'язків, а також ціннісних орієнтирів розвитку суспільства та держави в цілому [18].

Таким чином, важливість встановлення політичної відповідальності в місцевому самоврядуванні як ефективного механізму регулювання відносин з управління від імені та на користь територіальної громади впливає з особливостей та специфіки цього виду відповідальності.

Застосування цієї відповідальності дозволяє мешканцям територіальної громади залучати до відповідальності органи та посадових осіб, яких вони обрали на місцевих виборах, за результати їхньої діяльності щодо вирішення питань місцевого значення. Цей вид відповідальності спрямований на запобігання можливості неналежного використання владних повноважень та сприяє забезпеченню ефективності таких принципів місцевого самоврядування, як народовладдя, виборність, підзвітність і відповідальність перед територіальними громадами з боку їхніх органів та посадових осіб.

Отже, органи та обрані посадові особи місцевого самоврядування перш за все несуть відповідальність перед територіальною громадою, яка їх обирає. В той же час потребує окремого розгляду питання про їхню відповідальність перед державою. Роль територіальної громади, перед якою стоять зазначені суб'єкти, є політичною відповідальністю і визначається рівнем децентралізації влади, розповсюдженістю та здатністю місцевого самоврядування. Згідно з цим, у зумовах демократичної децентралізації територіальна громада та громадяни виступають головними сторонами, перед якими відповідають зазначені суб'єкти, а в умовах централізації говоримо, переважно, про політичну відповідальність перед державою.

У контексті реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади стає актуальним питання створення умов для регулювання відносин політичної відповідальності в цій сфері. На рівні публічного управління, що найближчий до громадян, важливо забезпечити належну взаємодію та взаємну відповідальність громадян і органів та посадових осіб місцевого самоврядування, що може розглядатися як важливий крок для забезпечення відповідального управління та повернення довіри громадян до влади.

Зокрема, актуалізується питання про проведення активної діяльності щодо формування у громадян навичок та вмінь реалізовувати свої права та

свободи у сфері вирішення питань місцевого значення. Розвиток цього інституту відповідальності потребує зміцнення основ правової держави, що передбачає наявність високого рівня громадянської освіти, політичної та правової культури, а також особистої відповідальності.

Вивчення дає змогу прийти до висновку, що політична відповідальність може бути розглянута як відповідальність на найвищому рівні, для якого необхідне наявність високих стандартів демократичного суспільства та відповідальності влади перед громадянами на всіх рівнях. На поточному етапі державотворення в Україні це питання становить виклик і є цінним орієнтиром для розвитку публічного управління, зокрема місцевого самоврядування.

Політична відповідальність відіграє ключову роль у сучасному суспільстві, забезпечуючи контроль та звітність влади перед громадянами. Дослідження науковців розкривають різні аспекти цього поняття та надають рекомендації щодо покращення системи демократичного управління. Їхні внески важливі для розвитку суспільства та підвищення рівня довіри до владних структур.

Далі розглиблення знань з цієї тематики передбачає розкриття інституціональних та функціональних аспектів політичної відповідальності в місцевому самоврядуванні. Зокрема, необхідно детальніше вивчити можливість того, щоб політична відповідальність виступала як засіб саморегулювання та внутрішнього контролю в діяльності суб'єктів владних повноважень щодо вирішення питань місцевого значення. Іншими словами, розкриття потенціалу саморегулювання особливо важливе для тих аспектів, які не завжди охоплені правовими нормами, а більше пов'язані з поняттями сумління, моралі та справедливості в діяльності органів публічної влади.

Отже, політична відповідальність - це принцип та обов'язок обранців та представників влади перед своїми виборцями та суспільством загалом. Вона передбачає здатність політичних діячів пояснювати та відповідати за

свої дії, прийняті рішення та політичні позиції. Політична відповідальність включає в себе не лише обов'язок звітувати за свою діяльність, але й готовність приймати на себе наслідки своїх дій, в тому числі шляхом виборчого або іншого суспільного реагування.

1.2. Генеза запровадження механізму політичної відповідальності депутатів в Україні

Політична відповідальність є необхідною складовою демократичного управління державою, яка ґрунтується на відкритих та прозорих взаємовідносинах між народом і владою, громадянським суспільством і державою. Це важлива передумова для успішної реалізації принципу верховенства права в країні.

Політична відповідальність влади є не лише складовою правової культури, а й демонстрацією світоглядних цінностей і моральних якостей правлячої еліти. Вона виявляється у здатності влади використовувати відповідні форми і методи політичного управління. Реалізація політичної відповідальності влади ставить за мету втілення в життя принципу правової держави, який вимагає, щоб остання гарантувала права і свободи людини, порядок і стабільність в суспільстві.

У контексті розвитку народовладдя в Україні важливим є не лише створення чіткого механізму формування виборних органів державної влади, а й пряма персональна відповідальність обраних посадових осіб перед виборцями за реалізацію передвиборних програм. Вона також охоплює належне та своєчасне виконання ними владних повноважень, що в свою чергу визначає ефективність функціонування правової держави.

Відсутність постійного контролю громадян за діяльністю влади разом зі свободними ЗМІ та різноманітними громадськими організаціями, відсутність зрозумілих для суспільства критеріїв ефективності її діяльності має наслідки, що включають поширення недовіри населення до політичних сил та їх лідерів, створює умови для безкарного порушення прав і свобод людини і громадянина з боку представників владних інститутів, сприяє свавіллю чиновників, викликає руйнацію суспільних зв'язків та інші негативні наслідки. Дефіцит політичної відповідальності державно-управлінської еліти призводить до неефективної функціональної співпраці

між владою та народом, зниження рівня правосвідомості населення, поширення правового нігілізму, неповаги до органів державної влади загалом, гальмує процес демократичних перетворень та розвитку відкритості Української держави. Це актуалізує необхідність дослідження політичної відповідальності влади як чинника правової культури в Україні [36].

У пункті 1 статті 5 Конституції України встановлено, що народ є носієм суверенітету та єдиним джерелом влади в Україні. Народ здійснює владу безпосередньо через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Влада, в свою чергу, відображає волю більшості суспільства щодо стратегії розвитку і функціонування держави в цілому. Це підкреслює значення політичної відповідальності суб'єктів влади, яка є важливою складовою демократичного суспільства та основою побудови правової держави.

Після отримання незалежності в 1991 році Україна стала стикатися з великою кількістю внутрішніх і зовнішніх викликів. Перехід до демократії та ринкової економіки виявився складним і непростим процесом. У цей період була встановлена базова система демократичного управління, включаючи парламентську систему, але механізми контролю за діяльністю депутатів були недостатньо розвинуті [29].

Нестабільність та корупція в політичному середовищі підштовхнули суспільство до вимоги створення ефективних механізмів контролю за діяльністю депутатів. Виборці відчували відчуження від політичних еліт та вимагали від них відкритості, прозорості та відповідальності перед суспільством. З цієї необхідності виникла потреба у запровадженні механізмів політичної відповідальності депутатів.

У 2000-х роках в Україні було прийнято низку законодавчих ініціатив, спрямованих на підвищення відповідальності депутатів перед суспільством. Ці реформи були важливим кроком у вдосконаленні

парламентської системи країни та підтримці демократичних принципів. Деталізуємо основні аспекти цих реформ:

- Удосконалення процедур звільнення депутатів: Були впроваджені нові механізми для звільнення депутатів від посади у випадках порушення закону або моральних принципів. Це включало в себе створення процедур для ініціювання та розгляду справ про порушення депутатами законодавства або етичних норм.
- Механізми контролю за декларуванням доходів та майна: Для забезпечення більшої прозорості та запобігання корупції були введені обов'язкові механізми декларування доходів та майна депутатів. Ці механізми передбачали регулярне подання декларацій зазначеними особами, що дозволяло здійснювати контроль за їхнім матеріальним станом та можливими конфліктами інтересів.
- Зміцнення відповідальності перед виборцями: Однією з ключових мет цих реформ було зміцнення відповідальності депутатів перед своїми виборцями. Це передбачалося не лише введенням жорстких механізмів контролю за їхньою діяльністю, а й забезпеченням можливості виборців впливати на дії своїх обраних представників через проведення регулярних виборів та механізмів звітування перед ними [8].

Ці перші кроки у напрямку реформ стали важливим внеском у зміцнення демократії та правової держави в Україні. Вони сприяли підвищенню довіри громадян до парламентської системи та забезпечили більшу прозорість та відкритість у діяльності депутатів.

Однак у чинному законодавстві України не існує жодних ефективних механізмів контролю за представниками влади у випадку їхнього невиконання політичних та правових норм або передвиборчих обіцянок. З іншого боку, в теорії встановлено, що політична сила, яка взяла на себе політичну відповідальність, ризикує своїм політичним майбутнім і

покладає на кон рівень довіри виборців. Засіб політичної відповідальності влади в Україні, здавалося б, обмежується лише виборами.

Виборці, які голосували за політичну силу, яка не виконала свої обіцянки, в наступних виборах просто не підтримують її, що можна вважати виявом політичної відповідальності. Це було відчутно в 2007 році, під час позачергових виборів, коли лідер Соціалістичної партії Олександр Мороз започаткував кампанію під певними гаслами, але згодом змінив свої позиції та увійшов у коаліцію з «регіоналами», що розчарувало його виборців, зневірив їх і призвело до втрати довіри, що забезпечило йому невиборчий успіх [23].

Але чи можна справді вважати такий механізм політичної відповідальності ефективним? Звісно, втрата довіри соціуму може виступати як стимул для політичної відповідальності кандидатів і політичних формувань. Однак ця відповідальність може бути справжньою лише в умовах, коли в країні закріплено високий рівень правової культури.

Правова культура виявляється в сукупності поглядів і ідей, які відображають ставлення людей та соціальних груп до законності, правосуддя і права. Якщо посадові особи безперервно порушують політико-правові норми і залишаються безкарними, їх бездіяльність або навіть деструктивна діяльність веде до посилення скептицизму щодо окремих правових інститутів та областей правового регулювання. Відсутність механізмів притягнення влади до політичної відповідальності та ігнорування волі громадян призводять до поширення корупції та зловживань владою [35].

Такий стан речей може спричинити деградацію правової культури виборців і призвести до розпаду моральних та культурних цінностей, а також до недотримання законів, насильства, релігійної та національної ворожнечі, тероризму і т. д.

Останнім часом виникла ситуація, коли передвиборчі програми кандидатів вже не викликають довіри серед населення. У свідомості громадян закріпилася думка про те, що певні кандидати вже мали можливість керувати країною, розтратили гроші з бюджету, і краще залишити їх на посадах, ніж дати шанс новим політичним силам, які можуть знову спустошити державний бюджет. Тому люди періодично віддають свої голоси за кандидатів, які не виконують свої передвиборчі обіцянки, змінюють політичну позицію, або обманюють виборців, на зразок "тушок" у парламенті.

Певна частина виборців демонструє пасивність у формуванні органів влади і не проявляє бажання використовувати свої законні можливості або брати участь у вирішенні загальнозначущих питань. Через неможливість впливати на дії обраних на виборах представників влади, відсутність належної правової культури призводять до посилення сумнівів у цінності права та зневіри в його потенційні можливості. Це може призвести до поширення правового нігілізму серед населення, згубно впливаючи на суспільство та гальмуючи демократичні реформи [11].

В умовах, коли криміналізація суспільства стає все більш помітною, важко формувати стійку суспільну мораль та сприяти розвитку демократії, що гарантувало б відхід від авторитарних методів влади. Ці тенденції поглиблюють крихкість правової культури громадян, що заважає створенню дієздатної, ефективної держави та проведенню демократичних реформ.

Гене́за запровадження механізму політичної відповідальності депутатів в Україні може бути розглянута через різні періоди її становлення та розвитку:

- *Період становлення (1991-1996):* Першим важливим кроком у формуванні механізмів політичної відповідальності було прийняття Конституції України у 1996 році. Вона встановила основні принципи

взаємодії між владою та суспільством, а також визначила права та обов'язки депутатів. Однак, на цьому етапі бракувало чітких нормативно-правових актів, що регулювали б політичну відповідальність депутатів.

- *Період реформ (пізні 90-ті - початок 2000-х років):* У цей період почали формуватися перші законодавчі акти, спрямовані на забезпечення політичної відповідальності депутатів. Наприклад, прийняття Закону "Про статус депутатів" у 1998 році та Закону "Про депутатську етику" у 2005 році були важливими кроками у цьому напрямку.
- *Період модернізації (початок 2000-х - середина 2010-х років):* На цьому етапі відбувалася модернізація законодавства, спрямованого на забезпечення політичної відповідальності. Наприклад, в 2014 році був прийнятий Закон "Про внесення змін до Конституції України (щодо забезпечення прав і свобод людини та громадянина)".
- *Сучасний період (з середини 2010-х років до сьогодні):* На сучасному етапі продовжується робота над удосконаленням механізмів політичної відповідальності депутатів. Проекти законів та законопроекти вносяться до Верховної Ради з метою вдосконалення законодавства у цій сфері, однак багато з них залишаються на рівні ініціатив без подальшого прийняття чи реалізації.

Політична відповідальність в Україні виявляється неефективною без можливості застосування до всіх представників державно-управлінської еліти ефективних санкцій за порушення політико-правових норм і невиконання їх політичних обіцянок. У такому випадку новообрана влада може невтомно керувати державою від виборів до виборів, дотримуючись лише власних інтересів і ігноруючи волю виборців, навіть до такої міри, що вони можуть навіть нав'язувати деструктивні рішення. В електорату не буде можливості втрутитися у самовільну діяльність обраної влади,

незважаючи на можливі порушення своїх прав з боку суб'єктів політики. Це призводить до руйнування загальноприйнятих принципів народовладдя, зниження рівня політико-правової культури в країні, а більшість характеристик української правової державності отримують формальний характер, що робить неможливим побудову правової держави.

Виникає питання: яким чином можна сприяти формуванню політичної відповідальності влади в нашій державі і яке значення такі нововведення матимуть для правової культури в Україні? Відомо, що в правовій державі державним органам і посадовим особам дозволено робити лише те, що прямо передбачено законом. Таким чином, держава має право і навіть зобов'язана застосовувати примус до особи за порушення законів, проте особа повинна мати реальні юридичні засоби захисту своїх прав. Залежність політичної відповідальності від здатності широкого загалу об'єктивно оцінювати діяльність владних структур, адекватність політико-правової культури населення політичному режиму, розвиненість політичних інститутів і таке інше, є дуже очевидною [30].

Тому доцільно підтримати пропозиції фахівців щодо розроблення спеціального закону про політичну відповідальність посадових осіб і державних службовців усіх рівнів влади в Україні. Цей закон має визначити "межі виникнення особистої відповідальності вищих посадових осіб та інститутів влади за провали політики і збитки від неї державі, види відповідальності, механізми її підтримки, а також покарання за безвідповідальність", включаючи нормотворчі дії або бездіяльність.

Один з прикладів порушення політико-правових норм, що викликає обурення серед населення України, полягає в тому, що народні депутати голосують неособисто на засіданнях Верховної Ради України. Незважаючи на те, що в статті 84 Конституції України чітко вказано: "Голосування на засіданнях Верховної Ради України здійснюється народним депутатом України особисто", і в статті 24 Закону "Про статус народного депутата

України" підкреслено, що одним з обов'язків депутата є "особисто брати участь у голосуванні з питань, що розглядаються Верховною Радою України та її органами" [4].

Вимога особистого голосування народних депутатів України виникає передусім з представницької природи парламенту України. Парламент є органом, який представляє інтереси українського народу, який уповноважує народних депутатів на втілення своєї волі. Недотримання цієї вимоги часто призводить до прийняття законів "вдаваною" більшістю народних обранців. Це явище поширене в нашому суспільстві, і єдиним способом зупинити його поширення може бути введення політичної відповідальності за порушення обов'язку особистого голосування народними депутатами на засіданнях Верховної Ради.

Політична відповідальність має бути запроваджена незалежно від конституційної відповідальності у формі політичних і політико-правових санкцій, які застосовуються до суб'єктів політики. Наприклад, якщо депутат уперше проголосував за іншого народного депутата, то він має сплатити штраф до державного бюджету в розмірі 50% від своєї місячної заробітної плати. У разі повторного порушення це може призвести до позбавлення його депутатського мандата і обмеження можливості балотуватись на майбутніх виборах до Верховної Ради України.

Також необхідно встановити, що рішення, ухвалене «вдаваною» більшістю народних депутатів, вважатиметься неприйнятним, якщо кількість депутатів, присутніх на засіданні Верховної Ради України і проголосувалих за його прийняття, менша за передбачену Конституцією кількість голосів, необхідних для ухвалення такого рішення [19].

Такий жорсткий підхід до політичної відповідальності депутатів за неналежне виконання своїх обов'язків сприятиме розвитку правової держави, де кожне рішення приймається на основі закону та загальноприйнятих норм права. Відповідний закон допоможе уникнути

ухвалення рішень нелегітимною більшістю народних депутатів, а суворі санкції, які будуть застосовуватися до порушників, змусять депутатів обдумати, чи варто голосувати за відсутніх колег, ризикуючи своїм мандатом. Подібні санкції також потрібно передбачити за інші порушення політико-правових норм.

Крім того, введення політичної відповідальності посадових осіб сприятиме підвищенню рівня правової культури в Україні. Це призведе до зростання як правової свідомості населення, яке буде переконане, що народний обранець несе перед ним політичну відповідальність у разі невиконання або неналежного виконання своїх обов'язків та порушення правил службової дисципліни. Також підвищиться правова свідомість самого народного обранця, який розумітиме, що за порушення встановлених правил йому застосовуватимуться суворі санкції, тому він утримуватиметься від нехтування нормами закону.

У сучасний період механізми політичної відповідальності депутатів в Україні продовжують розвиватися. Зокрема, це стосується реформування виборчої системи, удосконалення механізмів контролю за фінансуванням політичних партій та моніторингу виборчих кампаній. Також активно обговорюються питання про запровадження принципу декларативності виборчих програм та зміцнення відповідальності депутатів перед виборцями за невиконання передвиборчих обіцянок.

Уже у XIX столітті Отто фон Бісмарк відзначав: "Ніколи люди стільки не брешуть, як перед виборами". Цей афоризм став девізом для багатьох політиків, які перед виборами обіцяють будь-що лише для того, щоб здобути голоси виборців. Однак після отримання мандату вони швидко забувають про свої передвиборчі обіцянки, посилаючись на попередніх представників, які, як вважають, також нічого не виконували. Ця безвідповідальність перед виборцями та відсутність політичної

відповідальності за невиконання передвиборчих програм негативно впливають на правову свідомість суспільства.

Тому одним зі способів впровадження політичної відповідальності влади є обов'язок для обраних кандидатів звітувати перед населенням щодо виконання своїх програм, наприклад, через регулярні звіти кожні півроку. Це збільшить прозорість та публічність діяльності обраних кандидатів, дозволяючи на конкретних прикладах демонструвати результати їх роботи та мотивувати їх до досягнення конкретних цілей. Це допоможе виборцям аналізувати діяльність обраних кандидатів та зробити свідомий вибір на майбутніх виборах.

Іншим способом політичної відповідальності може бути введення штрафних санкцій за невиконання підпунктів передвиборчих програм. Такі санкції заохочуватимуть кандидатів до більш серйозного підходу до формування програм та виконання своїх обіцянок перед виборцями. Такий механізм сприятиме формуванню свідомої необхідності у дослідженні кожного підпункту передвиборчої програми і позбавить формального підходу до їх складання [25].

Введення політичної відповідальності в законодавство і політичну практику стає невід'ємною умовою формування правової культури в Україні. Це важливо, оскільки високий рівень правової культури в країні можливий лише за умови, що влада є вірним представником волі народу і несе відповідальність перед суспільством за виконання покладених на неї обов'язків. Запровадження механізмів впливу на владу через політичну відповідальність сприятиме підвищенню авторитету влади, оскільки жорсткий механізм відповідальності за свої дії стимулюватиме суб'єктів політики до дотримання політико-правових норм і власних передвиборчих програм. Таким чином, керівники на вищих посадах стануть прикладом влади, яка керується високими моральними принципами, а не свавіллям.

Там, де переважає свавілля влади, інтереси населення пригнічуються, а правова культура залишається марною.

Таким чином, генеза запровадження механізму політичної відповідальності депутатів в Україні є складним і багатогранним процесом, який відображає важливі етапи становлення демократії в країні. Незважаючи на труднощі та виклики, Україна продовжує розвивати свою систему політичної відповідальності, спираючись на досвід та кращі практики світових демократій.

З урахуванням короткого періоду розвитку демократії в Україні можемо сподіватися, що з часом політична відповідальність влади стане необхідною не лише для громадян, але й для самого політичного еліту як необхідна складова формування правової культури в країні.

1.3. Поняття політичної відповідальності депутатів, ознаки та види

Характерною рисою демократичної держави є існування механізму політичної відповідальності, за якого накладання санкцій за невідповідальну діяльність в основному контролюється не державним примусом, а позицією громадськості загалом та політичних партій зокрема. Одним з важливих елементів демократичного управління, відносин між народом і владою, громадянського суспільства та держави є політична відповідальність. Існує безліч конкуруючих визначень політичної відповідальності, що ускладнює інституціоналізацію цього поняття та його механізмів у політичній практиці.

Суб'єктами політичної відповідальності є депутати, які обрані на посади у законодавчих органах влади, такі як парламент. Відповідальність настає у випадку невиконання обов'язків, порушення законодавства, недотримання виборчих обіцянок, або прийняття невдалого законодавчого рішення.

Форми політичної відповідальності можуть включати голосування недовіри, проведення розслідувань або парламентських слухань щодо діяльності депутата, а також виключення з політичної партії чи фракції. Важливо відзначити, що це не є судова відповідальність, але може мати серйозні наслідки для політичної кар'єри депутата.

Чинне законодавство в Україні регулює питання політичної відповідальності депутатів. Наприклад, Закон України "Про статус депутатів" встановлює права та обов'язки депутатів, а також порядок їхньої відповідальності перед виборцями та іншими органами влади. Також існують норми Конституції України та інших законодавчих актів, які стосуються політичної відповідальності депутатів.

Отже, політична відповідальність депутатів є важливим елементом демократичного суспільства, який забезпечує їхню відповідність волі виборців та дотримання принципів демократії у законодавчій діяльності.

Спочатку термін "відповідальність", який вперше був введений у науковий обіг Альфредом Бенном, трактували як "карність". У сучасній науковій літературі відзначається теза про тісний зв'язок політичної відповідальності із юридичною. Головною причиною такого ствердження є складність чіткого визначення підстав настання політичної відповідальності та конкретних її механізмів.

У науковому середовищі існують різні підходи до розгляду ролі правових норм у закріпленні політичної відповідальності та її відношення з юридичною відповідальністю. Саме це питання найкраще відображає розбіжність наукових поглядів на сутність політичної відповідальності. Зокрема, підкреслюється, що політична відповідальність, на відміну від правової, яка базується на системі відносин "людина та норма", функціонує у рамках відносин "людина та виборець" (за умов отримання мандата через вибори) і "людина та людина" (за умов отримання мандата шляхом призначення).

Політична відповідальність депутатів – це їхній обов'язок перед виборцями, політичними партіями та суспільством загалом за свої дії та рішення, прийняті під час виконання депутатських повноважень.

Обговорення про розмежування політичної відповідальності від конституційної відповідальності є особливо актуальним. Різноманітні погляди на цю проблематику відображаються у різних дослідженнях. Наприклад:

- Деякі висновки вказують на необхідність обов'язковості регулювання політичної відповідальності за допомогою правових норм. Це виокремлює значення посилення відповідальності за практичну реалізацію публічно-владних повноважень, що вимагає переходу її в конституційно-правову сферу.

- Інші підходи розглядають політичну відповідальність через призму дотримання законності представниками влади.
- Є також визначення політичної відповідальності як системи політико-правових норм, яка передбачає можливість настання негативних наслідків для суб'єктів політики за неналежне виконання законодавчо визначених функцій та повноважень.
- Деякі дослідження розглядають конституційну відповідальність як правову форму політичної відповідальності, що регулює відносини припинення владних повноважень та передачу влади у зв'язку з політичною відповідальністю суб'єктів.
- Також акцентується на політичній відповідальності за дотримання принципу конституціоналізму під час прийняття та реалізації політичних рішень у процесі управління справами суспільства та держави [6].

Ці різні підходи відображають складність розуміння сутності політичної відповідальності та її співвідношення з конституційною відповідальністю.

На підставі аналізу наукових досліджень було встановлено, що політична відповідальність має кілька загальних характеристик, які вчені визнають:

- Можливість впливати на владу та забезпечувати відповідність політичного процесу до вимог суспільства. Це означає зміцнення контролю громадськості над владою, щоб змусити її виконувати затверджені суспільством програми та умови домовленості між владою та суспільством.
- Виникнення політичної відповідальності у процесі діяльності різних суб'єктів щодо розроблення та реалізації політики, спрямованої на

прогресивний розвиток суспільства. Це означає, що політична відповідальність відображає мету та напрями розвитку суспільства.

- Розгляд політичної відповідальності в контексті організації та розвитку державної влади. Це вказує на те, що політична відповідальність виявляється через концепції обов'язку, відплати та покарання суб'єктів владних повноважень [16].

Зазвичай ця відповідальність охоплює політиків, владу, опозицію та громадянське суспільство, а особливо важливою є політична відповідальність суб'єктів владних повноважень, які були обрані громадянами на виборах.

Для глибшого розуміння суті політичної відповідальності важливо зазначити, що її вважають ключовим інструментом стабілізації політичних відносин та запобігання суспільним конфліктам. Крім того, серед основних ознак політичної відповідальності вчені виділяють її суб'єктивний характер. Цей характер може бути розглянутий у кількох аспектах, від яких залежить політична відповідальність: від політичної та правової культури суспільства, розвитку практики оцінки діяльності органів влади та рівня розвитку політичної системи, у тому числі політичних інститутів.

До передумов суб'єктивного характеру політичної відповідальності також можна віднести відсутність чітких критеріїв оцінювання у цій сфері, зокрема стосовно стану державного управління. Це пояснює відмінність політичної відповідальності від юридичної відповідальності. Для розкриття змісту суб'єктивності окремо вивчають моральні та психологічні чинники, зокрема високий рівень професійної компетентності, почуття обов'язку та патріотизм. Суб'єктивний характер політичної відповідальності також відображається у спрямованості суб'єкта на вирішення суспільно важливих питань, діяльність влади щодо реалізації яких має підтримку населення [9].

Серед аргументів дослідників, які стосуються відзначення більш загального змісту політичної відповідальності в порівнянні з

конституційною відповідальністю, є визнання того, що політична відповідальність охоплює не лише органи державної влади, але й органи місцевого самоврядування, політичні партії та громадські організації у межах їх участі у здійсненні публічної влади.

Під час аналізу сутності політичної відповідальності деякі дослідники акцентують увагу на визначенні її перспективного (позитивного) характеру, що, за їхнім переконанням, робить її відмінною від юридичної відповідальності.

Політична відповідальність депутатів полягає у їхньому зобов'язанні перед суспільством за прийняті рішення та за їхні дії в парламенті. Основні ознаки цієї відповідальності включають здатність депутатів бути обраними громадянами, виконання своїх обіцянок перед виборцями, а також відповідальність за свої вчинки перед парламентською аудиторією.

Існують різні види політичної відповідальності депутатів. Перш за все, це відповідальність перед виборцями, які обрали їх на виборах і вимагають виконання їхніх обіцянок та представлення їхніх інтересів у парламенті. Другим видом є відповідальність перед парламентською аудиторією, яка включає в себе відповідь за власні вчинки та голосування в парламенті. Крім того, депутати несуть відповідальність перед своєю політичною партією, яка може вимагати від них певної поведінки та голосування у парламенті.

Найважливішою рисою політичної відповідальності депутатів є їхня здатність приймати важливі рішення та виконувати свої обіцянки перед виборцями. Це вимагає від них великої міри відповідальності, чесності та сумлінності у виконанні їхніх обов'язків. Тільки така відповідальність може забезпечити ефективну роботу парламенту та сприяти демократичному розвитку суспільства.

Ознаки політичної відповідальності депутатів:

- **Підзвітність:** Депутати мають регулярно звітувати перед виборцями про свою роботу, пояснювати свої дії та рішення.
- **Відповідальність за результати:** Депутати несуть відповідальність за результати своєї роботи, як позитивні, так і негативні.
- **Санкції:** У разі порушення депутатами своїх зобов'язань до них можуть бути застосовані санкції, такі як догана, позбавлення слова, відкликання з посади [37].

Види політичної відповідальності депутатів:

- **Політична відповідальність:** Депутати можуть нести політичну відповідальність перед своїми політичними партіями або перед виборцями.
- **Моральна відповідальність:** Депутати несуть моральну відповідальність перед своїм сумлінням та перед суспільством.

Способи реалізації політичної відповідальності депутатів:

- **Звітування перед виборцями:** Депутати можуть звітувати перед виборцями на особистих зустрічах, через ЗМІ, або на офіційних веб-сайтах.
- **Депутатські запити:** Депутати можуть використовувати депутатські запити, щоб отримати інформацію про діяльність органів влади та чиновників.
- **Громадський контроль:** Громадські організації та ЗМІ можуть здійснювати контроль за діяльністю депутатів.
- **Вибори:** Виборці можуть проголосувати за інших депутатів на наступних виборах, якщо вони не задоволені роботою чинних депутатів [24].

Враховуючи той факт, що ключовими складниками формування політичної відповідальності особистості є соціально-політичні цінності, моральні принципи та правові норми, можна зробити наступні висновки.

Перспективна форма політичної відповідальності демонструє саморегуляційний аспект, що базується на політичній культурі, моральних нормах та демократичних цінностях суспільства. Це покладається в основу діяльності суб'єктів владних повноважень. Для практичної реалізації цієї форми відповідальності необхідне закріплення моральних та етичних норм у правових актах, що сприятиме її конкретизації.

Втрата влади може призвести до різних наслідків, включаючи настання інших форм відповідальності, таких як конституційна чи кримінальна. Таким чином, політична відповідальність, як концепція, охоплює ширший спектр аспектів, ніж конституційна відповідальність, і регулюється як правовими, так і політичними, а також соціально-психологічними, нормами.

Дослідження показує, що політичну відповідальність можна розглядати як форму відповідальності "вищого рівня", яка потребує високих стандартів демократичного суспільства та відповідальності влади перед громадянами на всіх рівнях.

Інститути політичної відповідальності різноманітні, але загальнодержавні вибори та референдуми виступають основними засобами її реалізації. Політична відповідальність громадян перед державою реалізується через політичні партії, громадські організації та органи місцевого самоврядування.

Загалом, розуміння політичної відповідальності депутатів та інших політичних акторів визначається важливістю дотримання моральних, етичних та правових норм, що сприяє стабільності та розвитку суспільства.

На нашу думку, поняття політичної відповідальності має включати в себе не лише дотримання моральних норм, що пропонує соціально-моральний підхід, але й регламентовані відносини між політиками та суспільством, передбачені юридичним підходом, а також збереження політичного "коридору вибору". Всі ці підходи вказують на ключові

аспекти політичної відповідальності, яка охоплює різні сфери застосування та може виявлятися через відповідні механізми. Проте використання терміну "політична відповідальність" тільки в одному з цих контекстів без урахування інших може призвести до його упрощення та втрати ширшого значення.

Висновки до першого розділу

У цьому розділі проведено дослідження та аналіз теоретичних аспектів поняття політичної відповідальності депутатів, а також розглянуті основні аспекти його впровадження та функціонування в Україні. Для кращого розуміння цієї проблеми були розглянуті дослідження вчених та визначені основні ознаки та види політичної відповідальності.

За дослідженнями вчених, політична відповідальність депутатів визначається як обов'язок та зобов'язання перед суспільством, перед якими депутати несуть відповідальність за свої дії та рішення, що впливають на життя громадян та державу в цілому. Дослідження також підкреслюють, що політична відповідальність є ключовим аспектом демократичного управління та гарантує збереження демократичних цінностей у суспільстві.

Україна, як і багато інших країн, запровадила механізм політичної відповідальності депутатів після переходу до демократичного устрою в кінці 20-го століття. Це стало необхідним кроком для забезпечення принципу розділу влади та ефективного функціонування державних інститутів. Запровадження механізму політичної відповідальності депутатів стало важливим етапом в становленні демократії в Україні.

Політична відповідальність депутатів передбачає, що вони несуть відповідальність перед суспільством за свої дії та рішення. Основні ознаки цієї відповідальності включають в себе прозорість, облік, відкритість та відповідність принципам правової держави. Важливі види політичної відповідальності включають в себе виборчу, юридичну та моральну відповідальність.

Отже, розділ 1 розкриває теоретичні засади поняття політичної відповідальності депутатів, що є важливою передумовою для подальшого розуміння та аналізу ролі громадськості та незалежних організацій у вдосконаленні цього механізму. Поняття політичної відповідальності виявляється складним та багатограним, включаючи в себе як аспекти

обов'язку перед суспільством, так і правові та моральні аспекти. Генеза запровадження механізму політичної відповідальності в Україні свідчить про те, що цей процес був необхідним етапом у становленні демократії та розвитку правової держави. Важливо враховувати, що різноманітність ознак та видів політичної відповідальності вимагає комплексного підходу до її вдосконалення та регулювання.

РОЗДІЛ 2.

МЕХАНІЗМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДЕПУТАТІВ

2.1. Народні ініціативи щодо застосування політично відповідальності депутатів

У сучасному політичному ландшафті народні ініціативи стають ключовим інструментом взаємодії між громадянами та їхніми обранцями. Однією з найважливіших сфер, в які активно впливають народні ініціативи, є політична відповідальність депутатів.

За останні роки громадянське суспільство у багатьох країнах активізувало свою діяльність у сфері політичної відповідальності депутатів. Це відбувається через розвиток інтернет-технологій, збільшення доступності інформації та зростання громадської активності. Народні ініціативи стають важливим інструментом зміцнення демократії та забезпечення відповідального представництва у владі.

"Політична відповідальність". Це не лише відповідальність перед виборцями за свої дії та рішення, а й перед державою, конституційними нормами та законами. Депутати мають нести відповідальність за свої вчинки перед суспільством та бути обліковими за результатами своєї діяльності [3].

На сьогоднішній день народні ініціативи займають центральне місце в формуванні громадської думки та впливу на прийняття рішень. Громадяни активно використовують різноманітні інструменти, такі як петиції, громадські обговорення, інтернет-платформи тощо, для висловлення своєї думки щодо дій депутатів та вимог до них. Це важливий шлях для залучення громадськості до процесу прийняття рішень та забезпечення відкритості та прозорості в діяльності обранців.

Народні ініціативи - це форма прямої демократії, яка дозволяє громадянам пропонувати законодавчі акти або інші рішення, які потім

розглядаються органами влади. Існує два основних типи народних ініціатив:

- **Ініціативи з петицією:** Громадяни збирають певну кількість підписів на підтримку своєї ініціативи, після чого вона офіційно розглядається органами влади.
- **Ініціативи з референдумом:** Громадяни голосують за або проти ініціативи на референдумі [12].

Народні ініціативи в сфері політичної відповідальності мають численні переваги, включаючи збільшення впливу громадян на прийняття рішень, підвищення рівня довіри до владних структур, створення механізмів контролю за діяльністю депутатів тощо. Однак, вони також стикаються з викликами, такими як недостатня інформованість громадян, можливість маніпуляції з боку політичних сил та обмежена ефективність механізмів реалізації народних ініціатив.

Народні ініціативи можуть зміцнювати політичну відповідальність кількома способами:

- **Вони дають громадянам можливість впливати на політику:** Завдяки народним ініціативам громадяни можуть не лише голосувати за кандидатів на виборах, але й proposer and advocate for specific policies.
- **Вони змушують політиків звітувати перед виборцями:** Політики, які нехтують думкою виборців, ризикують зіткнутися з народними ініціативами, які можуть кинути виклик їхній політиці.
- **Вони сприяють більш прозорому та підзвітному уряду:** Народні ініціативи можуть змусити уряд бути більш прозорим у своїй роботі та пояснювати свої рішення громадськості [12].

Приклади успішних народних ініціатив

- **Україна:** У 2014 році українські громадяни зібрали понад 2 мільйони підписів на підтримку петиції про зміну Конституції. Ця петиція змусила уряд розпочати конституційну реформу.
- **Швейцарія:** Швейцарія має одну з найрозвиненіших систем народних ініціатив у світі. Громадяни Швейцарії можуть використовувати ініціативи, щоб пропонувати нові закони, змінювати Конституцію або навіть скасовувати рішення парламенту.
- **Каліфорнія:** У штаті Каліфорнія (США) громадяни можуть використовувати ініціативи, щоб пропонувати нові закони або змінювати Конституцію штату. Завдяки ініціативам в Каліфорнії було прийнято ряд важливих законів, наприклад, закон про мінімальну заробітну плату та закон про легалізацію марихуани [22].

Незважаючи на те, що існують певні виклики, пов'язані з розвитком народних ініціатив, такі як:

- **Недостатня обізнаність громадян про свої права та можливості:** Багато людей не знають про те, як використовувати народні ініціативи, або не вірять у їхню ефективність.
- **Низький рівень політичної культури:** Деякі громадяни не розуміють важливості політичної відповідальності або не беруть участі в політичному житті країни.
- **Відсутність підтримки з боку влади:** У деяких випадках влада може чинити опір народним ініціативам, вважаючи їх загрозою своєму авторитету [13].

Однак, ці виклики не заперечують значний потенціал народних ініціатив для розвитку демократії та зміцнення політичної відповідальності. Ось декілька напрямків, які можуть сприяти ефективному використанню народних ініціатив:

- **Розширення доступу до інформації:** Громадяни повинні мати доступ до достовірної та зрозумілої інформації про те, як використовувати народні ініціативи, які існують види ініціатив, які питання можна порушувати та як добитися розгляду ініціативи.
- **Підвищення рівня освіти та інформованості громадян:** Важливо проводити освітні кампанії, які б пояснювали людям важливість політичної відповідальності та роль народних ініціатив у її зміцненні.
- **Сприяння взаємодії між громадськістю та владними структурами:** Необхідно створювати платформи для діалогу між громадянами та владою, де люди можуть вільно висловлювати свої думки, пропонувати ініціативи та брати участь у прийнятті рішень.
- **Використання нових технологій:** Інтернет та соціальні мережі можуть стати потужними інструментами для мобілізації громадян та просування народних ініціатив.
- **Підтримка з боку громадських організацій:** Громадські організації можуть грати важливу роль у наданні консультацій та юридичної допомоги громадянам, які хочуть використовувати народні ініціативи [40].

Незважаючи на виклики, народні ініціативи в сфері політичної відповідальності мають значний потенціал для подальшого розвитку. Розширення доступу до інформації, підвищення рівня освіти та інформованості громадян, сприяння взаємодії між громадськістю та владними структурами - це лише деякі з напрямків, які можуть сприяти ефективному використанню народних ініціатив для зміцнення політичної відповідальності депутатів.

Існує ряд народних ініціатив, які можуть бути використані для посилення політичної відповідальності депутатів:

- **Ініціатива щодо відкликання депутатів:** Громадяни можуть збирати підписи за відкликання депутата, який не виправдав їхньої довіри або порушив свої зобов'язання.
- **Ініціатива щодо прийняття закону про статус депутата:** Цей закон може чітко визначити обов'язки та відповідальність депутатів, а також механізми їхнього притягнення до відповідальності.
- **Ініціатива щодо створення незалежного антикорупційного органу:** Цей орган може розслідувати факти корупції серед депутатів та вживати заходів щодо покарання винних [17].

Важливо зазначити, що народні ініціативи не є панацеєю від усіх проблем. Їх ефективність залежить від ряду факторів, таких як:

- **Рівень політичної культури в країні:** Громадяни повинні розуміти важливість політичної відповідальності та бути готовими використовувати народні ініціативи для її зміцнення.
- **Наявність ресурсів у громадян:** Збір підписів та проведення референдумів потребують значних ресурсів, яких не завжди мають громадяни.
- **Готовність влади до діалогу з громадськістю:** Влада повинна бути готова до конструктивного діалогу з громадянами та враховувати їхні думки при прийнятті рішень [31].

Однак, незважаючи на ці виклики, народні ініціативи є цінним інструментом, який може допомогти зробити нашу демократію більш міцною та відповідальною.

Важливо підкреслити значення громадської активності та участі у формуванні політичного простору суспільства. Народні ініціативи є важливим інструментом, який дозволяє громадянам впливати на дії своїх обраних представників у владі.

За допомогою народних ініціатив громадяни можуть висловлювати свої вимоги, вислуховувати свої побоювання та домагання та сприяти створенню механізмів контролю за діяльністю депутатів. Це сприяє зміцненню взаємодії між громадянами та владою, підвищує рівень довіри до обранців та сприяє більш прозорій та відповідальній політиці.

Народні ініціативи є не лише проявом демократії, але й суттєвим фактором у формуванні суспільства, де кожен громадянин має можливість брати активну участь у прийнятті рішень, що стосуються його життя та майбутнього. Тому важливо сприяти розвитку та підтримці народних ініціатив, щоб забезпечити ефективне функціонування демократичного суспільства і стабільність владних структур.

2.2. Роль політичних партій у механізмі вдосконалення політичної відповідальності депутатів: заходи для підвищення прозорості та відкритості

Відповідальність, як механізм, що сприяє узгодженню інтересів суспільства та особистості, ґрунтується на політиці держави, активній комунікації між всіма учасниками соціально-політичних процесів та взаємній відповідальності. Це один із ключових принципів демократичної держави, який базується на рівності всіх суб'єктів перед законом, вчасному та адекватному його застосуванні. Відповідальність виступає не лише як інструмент, що регулює взаємини суспільства та владних структур, а й як важлива складова соціально-політичної парадигми.

Політичні партії є каменем кутним сучасної демократії, оскільки вони виступають важливим механізмом для організації та регулювання політичного процесу. Одним з ключових аспектів їхньої функції є забезпечення політичної відповідальності депутатів, які обрані на виконання волі народу. Відповідальність перед виборцями, перед партійним керівництвом та перед суспільством загалом визначає ефективність та легітимність парламентської діяльності.

Політичні партії виступають ідеологічними та організаційними центрами, які формують певні цінності, програми та стратегії. Це дає їм можливість впливати на поведінку своїх депутатів та контролювати їхню діяльність у парламенті. Партійні дисциплінарні органи встановлюють стандарти поведінки та вимоги до депутатів, змушуючи їх відповідати вимогам партійної лінії. Це стимулює депутатів до відповідальної роботи та уникнення корупційних або неетичних дій [34].

Крім того, політичні партії створюють механізми внутрішньопартійного контролю, які спрямовані на підтримку відкритості та прозорості у діяльності депутатів. Вони можуть встановлювати внутрішні процедури моніторингу фінансових потоків, звітності перед

членами партії та широкою громадськістю, а також механізми санкцій у випадку порушення принципів діяльності партії.

Безумовно, громадська думка та контроль також відіграють важливу роль у зміцненні політичної відповідальності депутатів. Але політичні партії, як важливі учасники політичного процесу, мають значний вплив на формування політичної культури та встановлення стандартів поведінки для своїх представників. Вони є своєрідним фільтром, який допомагає відокремлювати відповідальних депутатів від тих, хто не відповідає вимогам етики та закону.

Отже, роль політичних партій у зміцненні політичної відповідальності депутатів не може бути недооцінена. Шляхом встановлення стандартів, контролю за діяльністю та накладанням відповідних санкцій, партії сприяють створенню ефективної та довірених системи управління, яка базується на принципах відкритості, відповідальності та демократії.

Політична відповідальність є однією з найважливіших складових демократичного управління. Вона передбачає, що обрані представники народу мають бути відповідальними перед своїми виборцями за свої дії та рішення. У цьому контексті роль політичних партій виявляється надзвичайно важливою.

Політичні партії виступають як основні організатори політичного процесу. Вони не лише об'єднують людей із схожими політичними поглядами, але й визначають політичні програми та стратегії. Через це вони мають здатність впливати на поведінку своїх кандидатів та обраних депутатів.

Політичні партії здійснюють контроль за діяльністю своїх членів, нагадуючи їм про обіцяні під час виборчої кампанії та стандарти, які вони повинні дотримуватися. Вони також можуть встановлювати внутрішні

механізми контролю та відповідальності, такі як внутріпартійні комісії з етики, щоб реагувати на можливі порушення.

Крім того, політичні партії виступають як посередники між депутатами та їхніми виборцями. Вони забезпечують механізми звітності та комунікації, які допомагають утримувати обранців народу у зв'язку з потребами та очікуваннями своїх виборців [26].

Однак, важливо зазначити, що роль політичних партій у зміцненні політичної відповідальності може бути неоднозначною. Деякі партії можуть використовувати свій вплив для захисту своїх членів від відповідальності за корупцію чи інші порушення. Таким чином, ефективне зміцнення політичної відповідальності вимагає не лише активної ролі партій, але й нагляду та впливу з боку громадськості та незалежних інституцій.

У висновку, політичні партії відіграють важливу роль у зміцненні політичної відповідальності, яка є основою демократичного управління. Вони забезпечують механізми контролю, звітності та комунікації, які сприяють відповідальній діяльності обраних представників та підтримці довіри громадськості до політичного процесу. Однак їхня роль вимагає постійного нагляду та впливу з боку суспільства, щоб забезпечити, що вони служать інтересам громадян та дотримуються найвищих стандартів відповідальності.

Прозорість та відкритість у діяльності державних посадовців є необхідними складовими для будь-якої сучасної демократії. У світлі цього політичні партії можуть вживати різноманітні заходи, щоб забезпечити прозорість та відкритість у діяльності своїх депутатів. Розглянемо деякі з них.

Встановлення строгих правил фінансової звітності та декларування доходів є важливим кроком для уникнення корупції та конфліктів інтересів. Політичні партії можуть зобов'язати своїх членів регулярно звітувати про

свої доходи, витрати та майновий стан. Це дозволить громадськості та виборцям переконатися, що діяльність депутатів відповідає їхнім інтересам і не порушує принципів етики.

Активна залученість громадськості до моніторингу діяльності депутатів може бути досягнута через організацію громадських слухань, онлайн-консультацій та інших форм взаємодії з громадськістю. Політичні партії можуть регулярно проводити зустрічі з виборцями, на яких депутати будуть звітувати про свою роботу та відповідати на питання громадян. Також важливо забезпечити доступність інформації про роботу депутатів через веб-сайти партій та соціальні медіа.

Додатковою можливістю є створення механізмів звітності та контролю з боку громадськості, таких як громадські комісії або обрання спеціальних представників громадськості для моніторингу діяльності депутатів. Це допоможе забезпечити, що депутати залишаються зв'язаними з потребами та очікуваннями громадян і діють в інтересах суспільства.

Узагалі, заходи для підвищення прозорості та відкритості в діяльності депутатів вимагають спільних зусиль політичних партій, громадськості та інших зацікавлених сторін. Лише шляхом спільної роботи та взаємодії ми зможемо забезпечити, що політичний процес стає більш відкритим, прозорим і відповідальним перед суспільством [7].

Роль політичних партій у зміцненні політичної відповідальності депутатів визначається їхнім впливом на формування політичної культури, етики та стандартів поведінки обранців у парламентських структурах. Зокрема, політичні партії виступають як катализатори усвідомлення важливості відкритості та прозорості у діяльності депутатів, вони встановлюють внутрішні процедури та механізми контролю, спрямовані на підвищення рівня відповідальності перед виборцями.

Заходи, спрямовані на підвищення прозорості та відкритості у діяльності депутатів, включають розширення доступу до інформації про

їхню роботу, зокрема, публікацію фінансових звітів та декларацій про доходи, створення механізмів громадського контролю та залучення громадян до прийняття рішень шляхом організації публічних обговорень та консультацій.

Крім того, політичні партії повинні активно сприяти внесенню змін у законодавство, спрямовані на забезпечення прозорості та відкритості у діяльності депутатів, таких як посилення відповідальності за порушення етичних норм, створення механізмів публічного звітування перед виборцями та забезпечення відкритого доступу до засідань парламентських комітетів та сесій.

Загалом, політичні партії мають великий потенціал у зміцненні політичної відповідальності депутатів, проте їхня ефективність залежить від здатності до співпраці та взаємодії з громадськістю, а також від готовності приймати та реалізовувати конструктивну критику для подальшого вдосконалення політичного процесу.

2.3 Роль громадськості та незалежних організацій у вдосконаленні політичної відповідальності депутатів

Участь громадськості відбувається на різних етапах політичного процесу, як під час виборів, так і у період між ними, а також під час формування політичних стратегій та законодавчих ініціатив. Цей процес охоплює усі дії, під час яких державні органи працюють над створенням та ухваленням політичних, стратегічних, та законодавчих документів, або приймають рішення, що стосуються громадянського суспільства або його окремих секторів.

Участь громадськості існує поруч із представницькою демократією та означає організацію громадян, включаючи діяльність неурядових організацій, з метою впливу на процеси прийняття рішень. Це стає особливо важливим, коли проблема безпосередньо стосується громадян, що активно долучаються до обговорення та прийняття рішень. Участь громадськості є фундаментальним правом людини та відображає відкритий та підзвітний процес, що дозволяє окремим особам та їх групам обмінюватися поглядами та впливати на ухвалення рішень. Це сприяє демократичному процесу, в якому люди беруть участь у обговоренні, прийнятті рішень, плануванні та активній ролі у розвитку та наданні послуг, що впливають на їхнє життя.

Участь зацікавлених сторін є важливою, вони включають будь-яку особу, громаду, групу або інституцію, які зацікавлені в роботі влади та її результатах, що можуть безпосередньо їх стосуватися або впливати на них позитивно чи негативно.

Існує широкий спектр форм участі громадськості у роботі парламенту, таких як референдуми, право народної правотворчої ініціативи, народне вето, звернення, громадські акції, лобістська діяльність, робота спеціальних консультативно-дорадчих органів (громадські ради, робочі групи...), парламентські та комітетські слухання, круглі столи, використання електронних інструментів управління, а також дослідження

громадської думки через фокус-групи, опитування, анкетування та інше [32]. Однак нормативно-правова база, яка регулює участь громадськості у роботі українського Парламенту, потребує серйозного удосконалення, оскільки містить численні прогалини та правові норми, які потребують активного вдосконалення. Деякі інструменти громадської участі мають відображення у нормативно-правових актах або є предметом високого запиту на цей процес, в той час як інші, навіть не зазначені у порядку денному громадськості або виробникам політики. Розуміння того, що забезпечення ефективної участі громадськості у законодавчому процесі неможливо без створення комплексного законодавчого механізму, є критичним.

Сучасна демократична система покладає особливий акцент на взаємодію між виборцями та обраними представниками. У цьому контексті роль громадськості у контролі за діяльністю депутатів виявляється ключовою. Громадськість виступає не лише як свідомий споживач політичної інформації, але й як активний учасник у формуванні політичної агенди та забезпеченні відповідальності обраних представників.

Перш за все, громадськість має важливу роль у зборі та аналізі інформації про діяльність депутатів. Завдяки широкому доступу до інформації через ЗМІ, соціальні мережі та громадські організації, громадяни можуть стежити за голосуваннями, ініціативами та позиціями своїх обраних представників у парламенті.

Крім того, громадськість може впливати на діяльність депутатів через публічний тиск та моніторинг їхньої роботи. Організація громадських кампаній, петицій та акцій може змусити депутатів приділяти більше уваги певним питанням та змінювати свої позиції [21].

Громадські обговорення та консультації можуть стати важливим інструментом у взаємодії між депутатами та їхніми виборцями. Публічні зустрічі, форуми та дискусії дозволяють громадянам висловлювати свої

погляди та очікування щодо роботи депутатів, а також ділитися своїми пропозиціями та ідеями.

У сучасному демократичному суспільстві роль громадськості у контролі за діяльністю депутатів стає все більш суттєвою. Шляхом збору та аналізу інформації, публічного тиску та моніторингу, а також активної участі у громадських обговореннях та консультаціях, громадяни можуть забезпечити відповідальність та обліковість дій своїх обраних представників. Така взаємодія між громадськістю та депутатами є ключовою у формуванні демократичної політичної культури та забезпеченні ефективного функціонування парламентської системи.

Незалежні організації відіграють надзвичайно важливу роль у сучасному суспільстві, їхній вплив і значення набувають особливої актуальності в контексті співпраці з депутатами. Взаємодія цих двох сторін може призвести до важливих змін та покращень у різних сферах життя. У цьому творі розглянемо різні аспекти взаємодії незалежних організацій з депутатами та їх вплив на суспільство.

Незалежні організації та депутати можуть встановити партнерські відносини з метою спільної роботи над певними питаннями або проблемами. Це може включати спільні проекти, ініціативи або лобіювання для прийняття важливих рішень у парламенті. Така взаємодія може призвести до реалізації нових законодавчих ініціатив або реформ, спрямованих на поліпшення умов життя громадян.

Незалежні організації часто займаються моніторингом роботи депутатів та аналізом їхньої діяльності. Це важливий інструмент для забезпечення відкритості та прозорості у парламентському процесі. Шляхом відстеження голосувань, виступів та законодавчих ініціатив депутатів, незалежні організації можуть виявляти патерни або недоліки у їхній роботі та вносити рекомендації для покращення.

Депутати можуть співпрацювати з незалежними організаціями для лобіювання певних питань або інтересів громадян. Це може включати проведення громадських акцій, петицій або інших форм громадського тиску на владу. Така співпраця може підвищити увагу до певних питань та забезпечити їхнє вирішення на законодавчому рівні.

Взаємодія незалежних організацій з депутатами відіграє важливу роль у формуванні демократичного суспільства та забезпеченні ефективної роботи парламенту. Шляхом партнерства, моніторингу та лобіювання обидві сторони можуть спільно працювати над вирішенням ключових проблем та покращенням якості життя громадян. Важливою умовою цієї взаємодії є відкритість, прозорість та готовність до діалогу та співпраці з обох сторін.

Сучасний світ постійно змінюється, і з ним змінюються й вимоги до політичних систем та їхніх учасників. Однією з ключових складових функціонування сучасної демократії є політична відповідальність. У цьому творі розглянемо інноваційні підходи до зміцнення політичної відповідальності, які можуть сприяти покращенню демократичних процесів та збільшенню довіри громадян до влади [28].

Одним з інноваційних підходів до зміцнення політичної відповідальності є використання електронного голосування та інших демократичних інструментів. Інтернет та технології дозволяють громадянам бути більш активними учасниками політичного процесу, приймати участь у референдумах, громадських обговореннях та зборах підписів для ініціатив.

Ще однією інноваційною практикою є використання відкритих даних та громадського моніторингу для контролю за діяльністю влади. Велика кількість інформації, яка стає доступною завдяки цим інструментам, дозволяє громадянам більш об'єктивно оцінювати роботу політиків та вимагати від них відповідальності.

Інноваційним підходом є також залучення громадян до прийняття рішень на різних рівнях влади. Це може бути здійснено через організацію громадських обговорень, консультацій та відкритих форумів, де громадяни мають можливість висловити свої погляди та пропозиції щодо важливих питань.

Інноваційні підходи до зміцнення політичної відповідальності є ключовими для покращення демократичних процесів та забезпечення більшої участі громадян у прийнятті рішень. Шляхом впровадження новітніх технологій, відкритих практик та активної участі громадян, ми можемо створити більш прозору, ефективну та відповідальну політичну систему, яка відповідає вимогам сучасного суспільства.

У сучасному світі, де демократія стає все більш динамічною та відкритою, учасники політичного процесу стикаються з різноманітними перспективами та викликами. З одного боку, є великий потенціал для розвитку громадянського суспільства та підвищення рівня участі громадян у прийнятті рішень. З іншого боку, існують певні перешкоди та складнощі, які можуть гальмувати цей процес. У цьому розділі ми розглянемо як перспективи, так і виклики перед учасниками політичного процесу.

Однією з головних перспектив є подальший розвиток громадянського суспільства та збільшення активності громадян у політичному процесі. Це може бути досягнуто за допомогою розширення доступу до інформації, залученням громадських організацій до прийняття рішень та створенням механізмів для зручного висловлення громадської думки.

Іншою перспективою є поглиблення взаємодії між громадянами та депутатами. Це може бути досягнуто шляхом створення відкритих форумів для обговорення питань, регулярного взаємодії з виборцями та відкритості у процесі прийняття рішень.

Проте, разом з перспективами існують і певні виклики. Одним з найбільших є боротьба з корупцією та впливом грошей у політиці. Це може

призвести до втрати довіри громадян до влади та зменшення їхньої бажаної участі у політичному процесі.

Щоб подолати ці виклики та забезпечити реалізацію перспектив, учасники політичного процесу повинні спільно працювати над удосконаленням законодавства, зміцненням інституцій та забезпеченням прозорості та відкритості у роботі влади. Це може бути досягнуто через встановлення ефективних механізмів контролю та звітності, підвищення свідомості громадян та активізацію громадського діалогу.

У кінцевому рахунку, перспективи розвитку політичного процесу відкриті та відповідальність за їхню реалізацію лежить на плечах усіх учасників суспільства. Важливо залишатися відкритими до новацій, активно працювати над подоланням викликів та спільно рухатися вперед у напрямку більш демократичного та прозорого суспільства.

Роль громадськості та незалежних організацій у вдосконаленні політичної відповідальності депутатів є надзвичайно важливою для забезпечення ефективного функціонування демократичних інститутів та зміцнення довіри громадян до політичної системи. За останні десятиліття громадськість стала активним учасником політичного процесу, її залучення та мобілізація сприяють більшій відкритості, прозорості та відповідальності депутатів перед суспільством.

Громадськість виступає як наглядний орган, що вимагає від депутатів відповідального та прозорого прийняття рішень. Її активна роль у формуванні громадської думки, проведенні громадських обговорень, петицій та акцій, стимулює політиків до більш відкритого діалогу з виборцями та врахування їхніх інтересів у прийнятті рішень [39].

Незалежні організації відіграють також важливу роль у забезпеченні відповідальності депутатів. Вони здійснюють моніторинг діяльності обранців, аналізують їхні голосування, роботу на посадах та здійснюють публікацію результатів своїх досліджень. Це сприяє створенню прозорої

системи відстеження діяльності депутатів та відповідального контролю за їхніми діями.

Необхідно також відзначити, що співпраця між громадськістю, незалежними організаціями та депутатами є важливим чинником успішного функціонування демократичної системи. Взаємодія та діалог між цими сторонами сприяють зміцненню відповідальності та довіри між ними, а також сприяють знаходженню компромісів та вирішенню суперечливих питань.

Загалом, роль громадськості та незалежних організацій у вдосконаленні політичної відповідальності депутатів є невід'ємною складовою будь-якої демократичної системи. Їхня активна участь та взаємодія сприяють покращенню якості прийняття рішень, збільшенню прозорості та відкритості владних структур, а також зміцненню довіри громадян до політичної системи в цілому.

Висновки до другого розділу

У цьому розділі розглядаються механізми та інструменти, що спрямовані на вдосконалення політичної відповідальності депутатів. Зокрема, розглядаються народні ініціативи, роль політичних партій та участь громадськості та незалежних організацій у цьому процесі.

Народні ініціативи є одним з ефективних механізмів стимулювання політичної відповідальності депутатів. Громадяни мають можливість висловлювати свої побажання та вимоги стосовно діяльності обранців, вносити пропозиції щодо політичних рішень та законопроектів. Народні ініціативи змушують депутатів уважніше слухати голос народу та враховувати його інтереси в своїй діяльності.

Політичні партії відіграють ключову роль у забезпеченні політичної відповідальності депутатів. Вони можуть встановлювати строгі правила фінансової звітності та декларування доходів своїх членів, організувати системи контролю за їхньою діяльністю та вживати заходів для підвищення прозорості та відкритості. Політичні партії мають забезпечити широку доступність інформації про свою діяльність та роботу депутатів для громадськості.

Громадськість та незалежні організації є важливими сторонами в процесі вдосконалення політичної відповідальності депутатів. Вони здійснюють моніторинг діяльності обранців, публікують результати своїх досліджень, організують громадські обговорення та акції, що спрямовані на підвищення відкритості та прозорості в політичному процесі. Громадськість активно виступає за вимогу дотримання депутатами своїх обіцянок та відповідальності перед виборцями.

Цей розділ розкриває різні аспекти механізмів вдосконалення політичної відповідальності депутатів та показує, що успішне функціонування демократичної системи потребує взаємодії та співпраці

всіх зацікавлених сторін, включаючи громадськість, політичні партії та незалежні організації.

РОЗДІЛ 3.

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ПОЛІТИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДЕПУТАТІВ

3.1. Аналіз досвіду інших країн у вдосконаленні політичної відповідальності депутатів

Проблема політичної відповідальності депутатів є однією з ключових складових сучасного політичного процесу та вимагає пошуку ефективних механізмів для її забезпечення. Один із можливих шляхів вирішення цієї проблеми - аналіз досвіду інших країн у вдосконаленні механізмів політичної відповідальності депутатів. Спостереження за практикою інших держав може виявитися надзвичайно корисним для формування ефективної стратегії вдосконалення власної системи.

Аналіз досвіду інших країн дозволить виявити успішні практики та інноваційні підходи, які вже були випробовані в реальних умовах. Порівняльне дослідження політичних систем різних країн може розкрити особливості та тенденції, що сприяють ефективному функціонуванню механізмів політичної відповідальності. Крім того, врахування власних особливостей та контекстуальних факторів кожної країни дозволить адаптувати зарубіжний досвід до конкретних умов.

У сучасному світі, де демократія є однією з основних цінностей, питання політичної відповідальності депутатів стає все більш актуальним. Підвищення рівня відповідальності обраних представників перед своїми виборцями є важливою передумовою для забезпечення ефективного функціонування демократичного уряду. У цьому контексті аналіз досвіду інших країн грає важливу роль, допомагаючи виявити успішні практики та недоліки, які можна уникнути в процесі вдосконалення власної системи [2].

У сучасному світі багато країн Європи ставлять перед собою завдання вдосконалення системи політичної відповідальності як один із ключових

пріоритетів. Особливу увагу приділяють такі країни, як Нідерланди, Норвегія та Швеція, забезпеченню прозорості та відкритості у діяльності депутатів, а також регулярному звітуванню перед громадськістю. Цей підхід відображається у великій увазі до публічного обліку діяльності депутатів, що сприяє підвищенню рівня довіри до політичних інститутів та забезпечує більш ефективне функціонування демократичного уряду.

В Нідерландах, наприклад, система відкритого обліку діяльності депутатів відіграє важливу роль у забезпеченні прозорості та відкритості у політичному процесі. Кожен депутат зобов'язаний регулярно публікувати звіти про свою роботу, що дозволяє громадськості бути в курсі подій та контролювати діяльність обранців. Подібна практика допомагає зміцнити довіру до політичних інститутів та сприяє побудові більш відкритого та демократичного суспільства.

У Норвегії і Швеції також існують ефективні механізми контролю за діяльністю депутатів. Наприклад, у Норвегії важливу роль у забезпеченні політичної відповідальності відіграє Державний контрольний комітет, який здійснює нагляд за витратами державних коштів та роботою урядових органів. У Швеції, в свою чергу, існують механізми, що забезпечують відкритість і прозорість у роботі парламенту, зокрема, регулярні звіти про виконання законодавства та витрати державного бюджету (Додаток 1).

Загалом, досвід країн Європи свідчить про те, що забезпечення політичної відповідальності депутатів є важливою складовою будь-якої демократичної системи. Шляхом вдосконалення механізмів прозорості та відкритості у політичному процесі, ці країни відкривають нові можливості для зміцнення довіри громадян до влади та підвищення рівня ефективності демократичного управління [7].

У країнах Азії, таких як Японія, Південна Корея та Сінгапур, система політичної відповідальності депутатів постійно піддавалася вдосконаленню. Однак, поряд із зусиллями удосконалення внутрішніх

механізмів, у цих країнах особливу увагу приділяють розвитку систем електронного урядування та використанню сучасних технологій для забезпечення відкритості та доступності інформації про діяльність депутатів.

У Японії, наприклад, існують ефективні системи електронного урядування, що дозволяють громадянам отримувати доступ до інформації про діяльність парламенту та депутатів в режимі реального часу. Це стимулює взаємодію між громадськістю та обранцями та забезпечує більшу прозорість у прийнятті рішень.

У Південній Кореї, також існують інноваційні підходи до забезпечення відкритості та доступності інформації про діяльність депутатів. Велика увага приділяється розвитку онлайн-платформ, де громадяни можуть висловлювати свої погляди та надавати рекомендації щодо політичних рішень.

У Сінгапурі, використання технологій для забезпечення прозорості та доступності інформації також має велике значення. Електронні платформи та додатки дозволяють громадянам бути в курсі подій у парламенті та звітувати про роботу своїх обранців.

Загалом, досвід країн Азії демонструє важливість використання сучасних технологій для забезпечення відкритості та прозорості у діяльності депутатів. Це сприяє підвищенню довіри громадян до політичних інститутів та зміцненню демократичних цінностей. *(Додаток 2)*

Аналіз досвіду інших країн у вдосконаленні політичної відповідальності депутатів виявився надзвичайно корисним та інформативним. Різноманітність підходів та стратегій, які були використані різними державами, відкриває широкі можливості для подальшого вдосконалення політичних систем у всьому світі [18].

У розділі, присвяченому досвіду країн Європи, було виділено значення прозорості та відкритості в діяльності депутатів перед

громадськiстю. Цей пiдхiд показав свою ефективнiсть у пiдвищеннi рiвня довiри до полiтичних iнститутiв та забезпеченнi бiльш ефективного функцiонування демократичного уряду. Досвiд країн Азiї, зокрема розвиток системи електронного урядування, наголосив на важливостi використання сучасних технологiй для забезпечення вiдкритостi та доступностi iнформацiї про дiяльнiсть депутатiв.

Цей аналіз пiдкреслив необхіднiсть поєднання рiзних пiдходiв та стратегiй для ефективного вдосконалення системи полiтичної вiдповiдальностi депутатiв. Важливо також враховувати контекстуальнi особливостi та унiкальнi вимоги кожної держави при впровадженнi нових механiзмiв та iнновацiй.

Загальний висновок полягає в тому, що аналіз досвiду iнших країн вдосконалення полiтичної вiдповiдальностi депутатiв пiдкреслює важливiсть постiйного пошуку та впровадження нових пiдходiв та iнiцiатив у полiтичнiй сферi. Це сприятиме пiдвищенню рiвня демократiї, стабiльностi та довiри громадян до своїх полiтичних представникiв, що є важливою передумовою для ефективного функцiонування сучасного державного управлiння.

3.2. Рекомендації та висновки щодо доцільності та шляхів вдосконалення політичної відповідальності депутатів в Україні

Політична відповідальність депутатів є невід'ємною складовою демократичного суспільства. Вона визначає рівень довіри громадян до політичних інститутів, ефективність виконання обов'язків обранцями народу та стабільність політичної системи в цілому. Україна, як і будь-яка інша держава, постійно шукає шляхи для вдосконалення системи політичної відповідальності депутатів. На основі аналізу поточного стану та міжнародного досвіду можна визначити рекомендації та шляхи для подальшого вдосконалення.

Рекомендації:

Законодавче забезпечення політичної відповідальності: Потрібно переглянути та уточнити законодавство, що стосується політичної відповідальності депутатів. Це включає визначення чітких правил етики та конфлікту інтересів, встановлення механізмів нагляду за фінансовими звітами та деклараціями майнового стану, а також зміцнення відповідальності за порушення закону [4].

Забезпечення прозорості та доступу до інформації: Необхідно створити ефективні механізми для забезпечення прозорості та доступу громадськості до інформації про діяльність депутатів. Це може включати створення централізованого порталу для публікації фінансових звітів та декларацій, організацію відкритих парламентських слухань та консультацій з громадськістю.

Залучення громадськості до політичного процесу: Важливо активізувати участь громадськості у політичному процесі. Це може бути досягнуто через організацію громадських слухань, публічних дебатів, а також створення механізмів для збору громадської думки та врахування її при ухваленні рішень.

Аналіз сучасного стану політичної відповідальності депутатів в Україні свідчить про необхідність системних змін у цій сфері. Забезпечення прозорості, відкритості та залучення громадськості до політичного процесу є ключовими напрямками для подальшого вдосконалення. Шляхи досягнення цих цілей включають удосконалення законодавства, створення ефективних механізмів контролю та нагляду, а також активне залучення громадськості до прийняття рішень. Ці кроки допоможуть збільшити довіру громадян до своїх обранців, зміцнити демократичні інституції та забезпечити стабільність політичного процесу в Україні.

Рекомендації щодо вдосконалення політичної відповідальності депутатів в Україні:

1. Законодавче забезпечення:

- Удосконалення законодавства про статус депутата, що чітко визначить його права, обов'язки та відповідальність.
- Введення жорстких санкцій за порушення депутатами законодавства та етичних норм.
- Створення ефективних механізмів відкликання депутатів.

2. Інституційне забезпечення:

- Створення та забезпечення незалежності антикорупційних органів.
- Зміцнення ролі омбудсмена з питань прав людини.
- Залучення громадянського суспільства до контролю за діяльністю депутатів.

3. Підвищення політичної культури:

- Проведення просвітницьких кампаній з питань політичної відповідальності.
- Виховання у громадян активної громадянської позиції.
- Розвиток культури діалогу між владою та суспільством [35].

Шляхи вдосконалення політичної відповідальності депутатів в Україні:

- **Використання кращого досвіду інших країн.** Існує багато країн, де вже напрацьовані ефективні механізми забезпечення політичної відповідальності депутатів. Україна може вивчати цей досвід та застосовувати його з урахуванням власних особливостей.
- **Залучення громадян до процесу прийняття рішень.** Громадяни мають мати можливість впливати на те, які рішення приймають депутати. Це можна зробити за допомогою народних ініціатив, громадських слухань, онлайн-дискусій тощо.
- **Підвищення прозорості роботи влади.** Громадяни мають мати доступ до інформації про діяльність депутатів. Це можна зробити за допомогою відкритих даних, онлайн-трансляцій засідань парламенту та інших інструментів [11].

Вдосконалення політичної відповідальності депутатів в Україні - це тривалий процес, який потребує комплексних зусиль з боку влади, громадянського суспільства та бізнесу. Однак, якщо ми зможемо здійснити ці зміни, це призведе до зміцнення демократії, зменшення корупції та підвищення рівня довіри до влади.

Аналіз політичної відповідальності депутатів в Україні виявив кілька ключових аспектів, які потребують уваги та вдосконалення. Перш за все, законодавче забезпечення цієї відповідальності має бути чітким, консистентним та ефективним. Рекомендації щодо змін у законодавстві повинні стосуватися не лише санкцій за порушення, але й механізмів попередження конфлікту інтересів та встановлення стандартів етичної поведінки.

Другим важливим аспектом є забезпечення прозорості та доступу до інформації. Створення централізованого порталу для публікації фінансових

звітів та декларацій майнового стану, проведення відкритих парламентських слухань та консультацій з громадськістю допоможе підвищити рівень довіри до політичних інститутів.

Залучення громадськості до політичного процесу є ще однією важливою складовою вдосконалення політичної відповідальності депутатів. Громадські слухання, публічні дебати та механізми для збору громадської думки допоможуть збільшити відкритість та прозорість політичного процесу.

Узагальнюючи, вдосконалення політичної відповідальності депутатів в Україні є нагальною задачею для зміцнення демократії та підвищення довіри громадян до своїх обранців. Шляхи досягнення цієї мети включають у себе не лише законодавчі зміни, але й активну участь громадськості та впровадження нових механізмів контролю та нагляду. Тільки в результаті спільних зусиль громадян, політиків та громадських організацій Україна зможе забезпечити ефективну та відповідальну роботу свого парламенту.

Висновки до третього розділу

Виявлені позитивні приклади з інших країн, такі як системи прозорості та відкритості, активна роль громадськості у політичному процесі, ефективні механізми контролю та нагляду за діяльністю депутатів. Ці приклади можуть бути використані як зразок для впровадження подібних ініціатив в Україні.

На основі аналізу досвіду інших країн можна зробити кілька висновків та сформулювати рекомендації для покращення політичної відповідальності депутатів в Україні. Серед них: зміцнення законодавчого забезпечення політичної відповідальності, впровадження механізмів прозорості та відкритості, активна участь громадськості у політичному процесі.

Важливо пам'ятати, що вдосконалення механізму політичної відповідальності депутатів в Україні потребує комплексного підходу. Це означає, що необхідно враховувати різні аспекти цього питання, включаючи законодавче регулювання, організаційні зміни та культурні перетворення в суспільстві.

Отже, рекомендації та висновки, зроблені на основі аналізу досвіду інших країн, можуть стати важливим кроком у вдосконаленні механізму політичної відповідальності депутатів в Україні. Важливо враховувати специфіку національного контексту та активно залучати громадян до цього процесу для забезпечення його успішності та стійкості.

ВИСНОВКИ

Політична відповідальність депутатів є однією з основних складових функціонування демократичних систем у будь-якій країні. Вона визначає ступінь відкритості та прозорості у діяльності обранців, а також їхню здатність до відповіді за прийняті рішення перед виборцями та суспільством в цілому. Проте, з часом виявилось, що існуючі механізми політичної відповідальності можуть бути неефективними або недостатньо прозорими.

1. Надання наукового визначення поняття політичної відповідальності є важливим кроком у розумінні сутності цього поняття та його значення для демократичного суспільства. Політична відповідальність означає, що обранці влади мають обов'язок перед своїми виборцями та суспільством загалом. Це означає, що вони повинні пояснювати свої дії, рішення та політичні позиції перед громадянами та відповідати за них.

У демократичному суспільстві політична відповідальність визначається як ключовий механізм забезпечення взаємодії між владою та громадянами. Це забезпечує відкритість, прозорість та відповідальність обранців перед виборцями. Шляхом пояснень та обліку за свої дії депутати підтримують довіру громадян до владних структур та демократичного процесу в цілому.

2. Виокремлення народних ініціатив щодо застосування політичної відповідальності депутатів вказує на важливу роль громадян у політичному процесі та їхню активну участь у формуванні демократичного середовища. Це означає, що громадяни не лише вправі обирати своїх представників у парламенті, але й мають можливість впливати на їхню діяльність після обрання.

Народні ініціативи можуть приймати різні форми, включаючи петиції, масові протести, виборчі кампанії та інші форми вираження громадської думки. Наприклад, громадські організації та активісти можуть

збирати підписи під петиціями, які закликають до відставки чи позбавлення депутатського мандату в разі порушення політичної відповідальності. Масові протести та акції громадського невдоволення також можуть стати ефективним засобом тиску на депутатів та владні структури для вжиття конкретних заходів у зв'язку з порушеннями відповідальності.

Такі ініціативи демонструють активність та вплив громадянського суспільства на політичну систему та її представників.

3. Визначення форм впливу політичних партій на реалізацію політичної відповідальності відображає важливість політичних організацій у політичному процесі та їхню роль у забезпеченні ефективності та відповідальності депутатів перед суспільством. Це може охоплювати різні заходи та механізми, спрямовані на контроль та підтримку діяльності депутатів. До форм впливу політичних партій на реалізацію політичної відповідальності можна віднести:

- Дисциплінарні заходи: Політичні партії можуть встановлювати внутрішні правила та стандарти поведінки для своїх членів, включаючи депутатів. Вони можуть застосовувати дисциплінарні заходи, такі як доглядання, дефронтінг, чи виключення з партійних структур у разі порушення політичної відповідальності.
- Нагляд: Політичні партії можуть здійснювати постійний нагляд за діяльністю своїх депутатів, включаючи їхню участь у парламентських засіданнях, голосуваннях та законотворчих ініціативах. Вони можуть також вимагати від звітності від своїх членів щодо їхньої діяльності та роботи з виборцями.
- Підтримка депутатів: Політичні партії можуть надавати підтримку та ресурси своїм депутатам для забезпечення успішної реалізації їхніх політичних програм та обіцянок перед виборцями. Це може включати фінансову підтримку, консультування з питань законодавства та політики, а також організаційну підтримку у виборчих кампаніях.

4. Виділення форм впливу громадськості на реалізацію політичної відповідальності підкреслює важливість активної участі громадян у політичному процесі та їхню роль у забезпеченні відповідальності обранців перед суспільством. Це означає, що громадяни мають засоби та можливості впливати на дії та рішення депутатів через різноманітні механізми та інструменти громадської участі. До форм впливу громадськості на реалізацію політичної відповідальності можна віднести:

- Медіацію: Громадські організації та активісти можуть виступати як посередники між громадянами та депутатами для вирішення конфліктів та сприяння конструктивному діалогу. Медіація може допомогти вирішити суперечності та побудувати довіру між сторонами, що сприяє покращенню взаємин та реалізації політичної відповідальності.
- Громадські обговорення: Організація громадських обговорень, дебатів та консультацій може забезпечити платформу для висловлення громадської думки та залучення громадян до процесу прийняття політичних рішень. Це дозволяє депутатам отримувати зворотний зв'язок від своїх виборців та враховувати їхні думки при ухваленні рішень.
- Моніторинг та звітність: Громадські організації та активісти можуть здійснювати моніторинг діяльності депутатів та вимагати від них звітності за їхні дії та рішення. Це включає в себе аналіз голосувань, висловлення громадських оцінок та публікацію інформації про діяльність депутатів для громадськості.

5. Надання пропозицій щодо запровадження досвіду інших країн у вдосконаленні політичної відповідальності депутатів є важливим етапом у процесі удосконалення законодавства та практики у вітчизняній політиці. Це дозволяє використовувати найкращі практики та інновації з усього світу

для досягнення більш ефективної та прозорої системи політичної відповідальності.

Спочатку необхідно провести аналіз законодавства та практики інших країн з питань політичної відповідальності депутатів. Це допоможе виявити найбільш ефективні механізми, які можна було б адаптувати та впровадити в вітчизняній системі. На основі аналізу потрібно ідентифікувати найкращі практики та інновації, які вже успішно застосовуються в інших країнах для забезпечення політичної відповідальності депутатів. Це може включати механізми контролю, систему звітності, незалежні комісії чи органи, що відповідають за етичні стандарти.

Після ідентифікації найкращих практик необхідно адаптувати їх до вітчизняних умов та контексту. Це може включати внесення змін до законодавства, розробку нових процедур та механізмів, а також зміни у структурі та функціонуванні політичних інститутів. Після впровадження нових практик необхідно проводити моніторинг та оцінку їхньої ефективності. Це допоможе визначити успішність та потенціал подальшого вдосконалення системи політичної відповідальності депутатів.

6. Розробка моделі вдосконалення політичної відповідальності депутатів в Україні є надзвичайно важливим кроком для зміцнення демократичних принципів та підвищення довіри громадян до політичної системи країни. Ця модель базується на врахуванні кращих міжнародних практик, врахуванні особливостей українського суспільства та інституційної системи, а також активно враховувати проблеми та виклики, які існують в даний час.

Ключовими аспектами моделі є:

- Прозорість та відкритість: Забезпечення доступу до інформації про діяльність депутатів та прийняті ними рішення. Це включає публікацію фінансової звітності, декларацій про майно, статистику голосувань та іншу важливу інформацію.

- Громадянська участь та залучення: Створення механізмів для активної участі громадян у політичному процесі, включаючи можливості для висловлення думки, подання петицій, участь у громадських обговореннях та прийнятті рішень.
- Незалежність та ефективність механізмів контролю: Забезпечення незалежності та ефективності органів, відповідальних за контроль за діяльністю депутатів, включаючи механізми етичного контролю, слідчі комісії та інші.
- Відповідальність та санкції: Розробка механізмів для визначення відповідальності депутатів за порушення норм поведінки та законів, включаючи можливість відсторонення від посади та інші санкції.
- Освіта та інформування громадян: Забезпечення можливостей для освіти громадян про їхні права та обов'язки у контексті політичної відповідальності, а також надання інформації про політичні процеси та владні структури.

Висновки вказують на необхідність системних змін у способах функціонування політичної системи України та підвищення рівня відповідальності депутатів перед громадянами. Вони створюють основу для подальших дій з метою покращення демократичних стандартів та ефективної роботи парламенту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Пляс, В. О. Механізми вдосконалення політичної відповідальності депутатів. К: 2023. 89-93 С.
2. Тарасенко, Т. М. Радянський досвід і сучасні виклики розвитку політичної відповідальності в місцевому самоврядуванні. К: 2022. 12-14 С.
3. Майорова, Л. С., Політична відповідальність українських партій: аналіз виборчих кампаній 2015-2020 рр. Л: 2023. 78-80 С.
4. Костицька, І. В. Юридична відповідальність депутата парламенту як прояв відповідальності держави перед народом і людиною. *Вісник Харківського національного університету імені ВН Каразіна. Серія «Право»* 29. X: 2020. 113-119 С.
5. Дзєга, В. Д. ПАРЛАМЕНТАР В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ І СТІЙКІСТЬ. *Наукові інновації та передові технології 1 (29)* К: 2024. 88-91 С.
6. Тарасенко, Т. М. "ПОЛІТИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ТА ІНСТИТУЦІОНАЛЬНА ПОВЕДІНКА ВИБОРНИХ ОСІБ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ." *Innovative technologies in science and practice 6* К: 2021. 371 С.
7. Ольховський, Ю. Ю. ПОЛІТИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У МІСЦЕВОМУ САМОВРЯДУВАННІ В УКРАЇНІ. *ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ: ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА, ІННОВАЦІЇ*: К: 2022. 158 С.
8. Білоус, К. В. СУЧАСНА ВИБОРЧА СИСТЕМА ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ (НА ПРИКЛАДІ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ). *Актуальні Проблеми Державного Управління 1 (57)* X: 2020. 196-204 С.
9. Тищенко, М М. Відповідальність народних депутатів України: політико-правовий аспект. К: 2021. 56-58 С.

10. Дунаєва, Л. М. ПОЛІТИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ В КОНТЕКСТІ ГАРМОНІЗАЦІЇ СУСПІЛЬНИХ ТА ОСОБИСТИХ ІНТЕРЕСІВ. *національний педагогічний університет*, К: 2021. 7-9 С.
11. Бойко, Т. А. Юридична відповідальність народних депутатів: види та порядок застосування. К: 2021. 33-38 С.
12. Мельник, Ю. П. Співвідношення політико-правової та моральнополітичної відповідальності вищих органів публічної влади. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політичної студії* Л: 2020. 128-135 С.
13. Тарасенко, Т. М. Політична відповідальність у сфері місцевого самоврядування України. К: 2020 128-132 С.
14. Мельник, Ю. П. Визначення поняття «політична відповідальність»: наукові погляди та підходи до його тлумачення. *Південноукраїнський правничий часопис* К: 2020. 9-13 С.
15. Тітов, Є. Б. Відповідальність представників держав-членів та персоналу на прикладі деяких інституцій Європейського Союзу. *Вісник Харківського національного університету імені ВН Каразіна. Серія «Право» 29 X*: 2020. 341-347 С.
16. Бевз, Ю. В. Особливості взаємодії політичних партій та органів місцевого самоврядування в Україні. *Академічні візії 25* К: 2023. 212-218 С.
17. Черленяк, І. І., ПОЛІТИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: СУТНІСТЬ, ЗМІСТ ТА ПРАВОВА ФОРМА. *СЕКЦІЯ 1. ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА, ФІЛОСОФІЯ ПРАВА*. К: 2023. 82 С.
18. Терещук, М. М. Політична відповідальність в умовах євроінтеграційних процесів. К: 2022. 21-25 С.
19. Меркулов, С. О. ДЕЯКІ АСПЕКТИ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ УКРАЇНИ. *Концептуальні шляхи розвитку науки та освіти: матеріали VI*

- Міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 21-22 листопада 2022 року.*—Львів: Львівський науковий форум, Л: 2022. 61 С.
20. Олійник, А. Ю. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБМЕЖЕНЬ КОНСТИТУЦІЙНОЇ СВОБОДИ НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ УКРАЇНИ НА ПІДПРИЄМНИЦЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ. *The 1 st International scientific and practical conference—Topical issues of modern science, society and education* (August 8-10, 2021) SPC—Sci-conf. com. ua, Kharkiv, Ukraine. 2021. 1016 p.. 2021.
21. Клименко, О. Д. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО СТАТУС НАРОДНОГО ДЕПУТАТА УКРАЇНИ." *Law of Ukraine/Pravo Ukraini* 12 К: 2020. 78-79 С.
22. Ларченко, М. О. ПРЕДСТАВНИЦТВО НАРОДНИМ ДЕПУТАТОМ УКРАЇНИ СВОЄЇ ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ. *АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ, ФІНАНСІВ, ОБЛІКУ ТА ПРАВА В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ* К: 2021. 51 С.
23. Кобзева, Т. А., *Порушення етики професійного спілкування та юридична відповідальність народних депутатів.* К: 2020. 91-97 С.
24. Тарасенко, Т. М. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ПРОЯВ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДЕПУТАТІВ МІСЦЕВИХ РАД. *EDITORIAL BOARD* К: 2020. 482 С.
25. Куліш, В. С. Етика та юридична відповідальність народних депутатів за порушення професійного спілкування. *Сумський державний університет*, С: 2020. 45-47 С.
26. Максименко, Т. В. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПОЛІТИКІВ ЗА НЕВИКОНАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПЕРЕДВИБОРЧИХ ОБІЦЬЯНОК. *На сторожі земельного ладу: до 20-річчя Земельного кодексу* К: 2021. 318 С.

27. Мельник, Ю. П. Становлення інституту політичної відповідальності в контексті суспільних та особистих інтересів в період незалежності України. *Політичне життя* К: 2021. 89-96 С.
28. Ткач, Б. В. МІСЦЕ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ В ПОЛІТИЧНІЙ СИСТЕМІ ЄС У КОНТЕКСТІ ВІДНОСИН ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ. *OF THE LVIV UNIVERSITY* Л: 2021. 257 С.
29. Копиленко, О. Л. ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ДЕПУТАТА ПАРЛАМЕНТУ У СИСТЕМІ ВІДПОВІДАЛЬНОГО ПРЕДСТАВНИЦЬКОГО ПРАВЛІННЯ: КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ."
30. Гринчак А. А. Парламентська відповідальність уряду у європейських країнах. *Проблеми законності* 149 К: 2020. 24-35 С.
31. Олійник, В. С. ПРОБЛЕМИ ПОЗБАВЛЕННЯ НЕДОТОРКАНОСТІ НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ УКРАЇНИ. *ВВК 91* К: 2020. 726 С.
32. Даниленко, Л. І. МОРАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ-КРИТЕРІЙ ОЦІНКИ ЯКОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПРЕДСТАВНИЦЬКИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ. *Наукові перспективи (Naukovì perspektivi)* 6 (36) К: 2023.
33. Станік, С. Р. Інститут відкликання народного депутата України виборцями: проблеми теорії і практики. Од: 2021. 67-68 С.
34. Колбая, М. В. Політичні партії як суб'єкти вироблення державної політики. К: 2020. 157-159 С.
35. Сачко, Д. В. Особливості, історія та перспективи сучасного парламентаризму в Україні. *Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування* 2 Од: 2022. 74-81 С.
36. Ткачова, Н. М., ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ І ЄДНОСТІ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ. *Редакційна колегія*. К: 2022. 102 С.
37. Саліженко, О. В. Тип виборчої системи і політична корупція в Україні: механізми зміни та фактори впливу. К: 2021. 179-184 С.

- 38.Бугайчук, К. Л. Деякі питання удосконалення чинного законодавства з питань перешкоджання діяльності Народних депутатів України та депутатів місцевих рад. *Асоціація випускників Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*. Х: 2020. 144 С.
- 39.Гусєв, Р. К. ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ДЕПУТАТА ПАРЛАМЕНТУ: ДО ПОСТАНОВКИ ПИТАННЯ." *ПРАВОВІ НОВЕЛИ*. Х: 2020. 45 С.
- 40.Фросіняк, Р. В. Місцеві вибори як чинник розвитку регіональних політичних партій в Україні. К: 2021. 89 С.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Країна	Механізми вдосконалення політичної відповідальності депутатів	Результати
Німеччина	<ul style="list-style-type: none"> – Відкликання депутатів – Кодекс поведінки депутатів – Парламентський контроль за діяльністю уряду – Незалежні антикорупційні органи 	<ul style="list-style-type: none"> – Низький рівень корупції – Високий рівень довіри до влади – Ефективна робота парламенту
Франція	<ul style="list-style-type: none"> – Відкрита інформація про фінансування політичних партій – Суворі правила щодо конфлікту інтересів – Кримінальна відповідальність за корупцію 	<ul style="list-style-type: none"> – Зниження рівня корупції – Підвищення прозорості роботи влади – Зміцнення верховенства права
Швеція	<ul style="list-style-type: none"> – Пропорційна система виборів – Кодекс поведінки депутатів – Незалежні омбудсмени – Активна участь громадян у політичному житті 	<ul style="list-style-type: none"> – Високий рівень політичної культури – Низький рівень корупції – Ефективна робота уряду
США	<ul style="list-style-type: none"> – Відкрита інформація про лобіювання 	<ul style="list-style-type: none"> – Зниження рівня корупції

	<ul style="list-style-type: none"> – Суворі правила щодо фінансування виборчих кампаній – Незалежні антикорупційні органи – Активна робота громадських організацій 	<ul style="list-style-type: none"> – Підвищення прозорості роботи влади – Зміцнення демократичних інститутів
Україна	<ul style="list-style-type: none"> – Відкликання депутатів (не використовується) – Кодекс поведінки депутатів – Антикорупційне бюро – Незалежні омбудсмени 	<ul style="list-style-type: none"> – Високий рівень корупції – Низький рівень довіри до влади – Неєфективна робота уряду
Норвегія	<ul style="list-style-type: none"> – Пропорційна система виборів – Низький рівень зарплати депутатів – Відкрита інформація про витрати депутатів – Незалежні антикорупційні органи 	<ul style="list-style-type: none"> – Високий рівень довіри до влади – Низький рівень корупції – Ефективна робота парламенту
Швейцарія	<ul style="list-style-type: none"> – Пряма демократія (референдуми) – Кодекс поведінки депутатів – Незалежні омбудсмени – Активна участь громадян у політичному житті 	<ul style="list-style-type: none"> – Високий рівень політичної культури – Низький рівень корупції – Ефективна робота уряду
Нідерланди	<ul style="list-style-type: none"> – Кодекс поведінки депутатів 	<ul style="list-style-type: none"> – Зниження рівня корупції

	<ul style="list-style-type: none"> – Незалежні антикорупційні органи Активна робота громадських організацій – Відкрита інформація про лобіювання 	<ul style="list-style-type: none"> – Підвищення прозорості роботи влади – Зміцнення демократичних інститутів
--	---	--

Досвід країн Азії у забезпеченні політичної відповідальності

Країна	Механізми вдосконалення політичної відповідальності депутатів	Результати
Японія	<ul style="list-style-type: none"> – Пропорційна система виборів – Кодекс поведінки депутатів – Незалежні антикорупційні органи – Активна участь громадян у політичному житті 	<ul style="list-style-type: none"> – Низький рівень корупції – Високий рівень довіри до влади – Ефективна робота парламенту
Південна Корея	<ul style="list-style-type: none"> – Відкрита інформація про фінансування політичних партій – Суворі правила щодо конфлікту інтересів – Кримінальна відповідальність за корупцію – Активна робота громадських організацій 	<ul style="list-style-type: none"> – Зниження рівня корупції – Підвищення прозорості роботи влади – Зміцнення верховенства права
Індія	<ul style="list-style-type: none"> – Відкликання депутатів – Кодекс поведінки депутатів – Незалежні омбудсмени – Відкрита інформація про діяльність уряду 	<ul style="list-style-type: none"> – Низький рівень політичної культури – Високий рівень корупції – Неєфективна робота уряду
Індонезія	<ul style="list-style-type: none"> – Пропорційна система виборів – Кодекс поведінки депутатів – Незалежні антикорупційні органи 	<ul style="list-style-type: none"> – Зниження рівня корупції – Підвищення прозорості роботи влади

	<ul style="list-style-type: none"> – Активна участь громадян у політичному житті 	<ul style="list-style-type: none"> – Зміцнення демократичних інститутів
Китай	<ul style="list-style-type: none"> – Однопартійна система – Кодекс поведінки членів партії – Партійний контроль за діяльністю уряду – Відсутність незалежних антикорупційних органів 	<ul style="list-style-type: none"> – Високий рівень корупції – Низький рівень довіри до влади – Неефективна робота парламенту
Сінгапур	<ul style="list-style-type: none"> – Однопартійна система з домінуванням Народної дії – Суворі правила щодо корупції – Ефективна робота уряду – Невелика участь громадян у політичному житті 	<ul style="list-style-type: none"> – Низький рівень корупції – Високий рівень довіри до влади – Ефективна робота уряду